

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen havonként egyszer.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, fél évre 1 frt. Egyes szám ára 20 kr.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).**
Keller Dániel
 Attila-utca 63.
M. kir. Államnyomda
 Nándor-tér 1.
Magy. kir. tud. egyetemi nyomda
 Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).**
Bagó M. és Fia
 Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav
 Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.)
 Albrecht-út 3—5.
- III. kerület (Ó-Buda).**
Bartalits Imre
 Remete-hegy.
Bichler I.
 Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
 Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).**
Anglo-nyomda
 Molnár-utca 24.
Barcza József
 Lipót-utca 30.
Belvárosi könyvnyomda
 (tul. Varga E. és Grösz B.)
 Lipót-utca 43.
Buschmann Ferencz
 Koronaherczeg-utca 8.
Franklin-Társulat magy. irod. int. és könyvny. Egyetem-utca 4.
Goszler Gyula
 Aranykéz-utca 1.
Hermann és Kellner
 Egyetem-utca 2.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet
 Zöldfa-utca 43.
Langer Ede és Fia
 Zsibáros-utca 1.
M. kir. posta- és távirde-igazgatóság könyvny. Főposta-épület.
Mercur kö- és könyvnyomda
 Kecske-méti-utca 5.
Nagy Sándor
 Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
 Mária Valéria-utca 5.
Róth József
 Ujvilág-utca 6.
Singer Lipót
 Károly-körút 24.
Sűz Dávid
 Molnár-utca 37—39.
Székesfővárosi házi ny. Lipót-utca 32.
Ullmann József
 Régi posta-utca 4.
- V. kerület (Lipótváros).**
Várnai Fülöp
 Régi posta-utca 3.
Werböczi könyvny. r.-t.
 Vármegye-utca 11—13.
Wodianer F. és Fiai
 Sarkantyús-utca 3.
- VI. ker. (Terézváros).**
Blau Albert fiókja
 Szerecsen-utca 38.
Brózsza Ottó
 Váczi-körút 17.
- Bruckner Gyula**
 Király-utca 10.
Ehrnstein Mór
 Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond
 Vörösmarty-utca 56.
Európa, irod. és nyomdai részv.-társaság
 Ó-utca 12.
Feldmann Sámuel
 Dávid-utca 10.
Fővárosi nyomda, vonalozó- és könyvkötő-részvénnytársaság
 Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer
 Dalszínház-utca 10.
Friedmann Á.
 Gyár-utca 54.
Fuchs Samu és Társa
 Podmaniczky-utca 27.
Galitzenstein H.
 Hajós-utca 33—35.
Gelléri és Székely
 Podmaniczky-utca 47.
Gergely Miksa
 Lázár-utca 2.
Glückselig M.
 Hunyady-tér 7.
Goldschmiedt Lipót
 Révay-utca 6.
Gross és Grünhut
 Gyár-utca 32.
Gutenberg-nyomda
 Gyár-utca 31.
Hay és Hirsch
 Podmaniczky-utca 43.
Herrman Ignác
 Laudon-utca 10.
Hornvánszky Viktor
 cs. és kir. udvari könyvnyomda,
 Aradi-utca 14.
Hunnia könyvnyomda
 Teréz-körút 3.
Kassino Jakab
 Király-utca 26.
Klauber Ignác
 Új-utca 6.
Korvin Testvérek
 Révay-utca 14.
Kosmos műintézet, kö- és könyvnyomda r.-t.
 Aradi-utca 8.
Közművelődés, irod. és nyomdai intézet
 Izabella-utca 70.
Kunusy Vilmos és Fia
 Teréz-körút 38.
Löbl Dávid
 Andrássy-út 10. és Szerecsen-utca 22—26.
Luszt Sándor
 Gyár-utca 50.
M. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája
 Csengery-utca 33.
Manswirth Lipót
 Podmaniczky-utca 5.
- Markovits és Garai**
 Lázár-utca 13.
Muskát Béla
 Teréz-körút 27.
Nagel István
 Vörösmarty-utca 17.
Neumayer Ede
 Szerecsen-utca 35.
Orsz. ügyvédi nyomda mint szövetkezet
 Uj-utca 3.
Pollák Jakab
 Aradi-utca 19.
Pollacsek Mór
 Ó-utca 38.
Posner K. Lajos és Fia
 Csengery-utca 31.
Pscherhofer Vilmos
 Podmaniczky-utca 15.
Quittner József
 Szerecsen-utca 1.
Radó Izor
 Váczi-körút 1.
Rigler József Ede r.-t.
 Rózsa-utca 55.
Roth és Krausz
 Vasvári Pál-utca 9.
Schlänger Testvérek
 Dessewffy-utca 18.
Schmelcz és Schillinger
 Csengery-utca 51.
Schmidl H.
 Szerecsen-utca 6.
Wesselényi-nyomda
 Uj-utca 37.
- VII. kerület (Erzsébetváros).**
Árpád kö- és könyvnyomdai vállalat
 (Klein és Kronstein)
 Valero-utca 9.
Athenaeum, irodalmi és nyomdai részv.-társ.
 Kerepesi-út 54.
Beck F.
 Valero-utca 12.
Berger Ármin
 Dohány-utca 44.
Deutsch József
 Károly-körút 7.
Eckstein Bernát és Fia
 Király-utca 47.
Garai Mór
 Károly-körút 3.
Goldfaden Márk
 Kazinczy-utca 7.
Hedvig S.
 Dohány-utca 12.
Jäger T.
 Nyár-utca 12.
Klein Samu
 Akácfa-utca 64.
Löbl Mór
 Király-utca 27.
Löblövitz Zsigmond
 Csömöri-út 54.
- Pannonia-nyomda**
 Rombach-utca 8.
Propper Leó
 Erzsébet-körút 35.
Reich Ármin
 Dohány-utca 84.
Rubin J.
 Király-utca 13.
Schliesser Henrik
 István-tér 9.
Spatz Henrik
 Dob-utca 55.
Spitzer és Somogyi
 Klauzál-utca 31.
Stern Péter
 Kazinczy-utca 35.
Weisz Manó
 Csányi-utca 13.
Wendt és Társa
 Károly-körút 19.
Zeisler M.
 István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).**
Budapesti Hirlap nyomd.
 Röck Szilárd-utca 4.
Özv. Fried Ignáczné
 József-utca 14.
Fritz Ármin
 József-körút 9.
Gonda és Társa
 Mária-utca 11.
Hell Ede
 Luther-utca 4.
Klein Vilmos
 Kerepesi-út 73.
Kohn Simon
 József-körút 5.
Lauer J.
 Nagyfuváros-utca 11.
Rózsa Kálmán és neje
 Szentkirályi utca 30.
Stephaneum (a Szt. István-Társulat nyomdája)
 Szentkirályi-utca 28a.
Szent Gellért-nyomda
 (Valter E.)
 Práter-utca 44.
Szent László-nyomda
 Röck Szilárd-utca 28.
Weissenberg Ármin
 József-körút 16.
- IX. ker. (Ferenczváros).**
Engelmann Mór
 Vámház-körút 15.
Feldmann Mór
 Soroksári-utca 5.
Pátia-nyomda részvénnytársaság
 Üllői-út 25.
- X. kerület (Kőbánya).**
Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Merendiák Károly
 Liget-tér 4.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Vongrey Gusztáv.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyorsajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
»Dóczi«-nyomda (tulajd.: Némédi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilheim Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Antal.
Nánay Lajos.
Streinz Gyuláné.
- Balassa-Gyarmat**
Halyák István.
Tokay Lajos.
- Balászfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skribanek N.
- Baróth**
Mizsúr Ádám.
- Bártfa**
Blayer M.
- Békés**
Bárá Drechsel Géza.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelszky József).
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroska).
Engel Jenő.
- Beszterce**
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Machold F.
Sonnenfeld Mór.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raulitschek Izor.
Simon Károly.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tulajd.: Orüinfeld R.).
Cjurcu és társa.
Öt János Fia.
Herz és Társa
Muresianu Aurél.
Schlandt G.
- Breznóbánya**
Kreiser J.
- Budafoke** (Promontor)
Vasvári és Frank.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákvona**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton.
Létz János.
- Csongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Neumann Samu.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czegléd**
Nagy Elek
Sebők Béla.
- Debreczen**
Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság.
Hoffmann és Kronovitz.
Kutasi Imre.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ulmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy községek nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaföldvár**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsu.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki lyceumi nyomda.
Löw Sámuel.
- Enying**
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kösch Árpád.
Pannonia-nyomda (tulajdonos: Kahn Mór).
Stamberger Lajos.
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
Matkóvics Aladár.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
»Hunnia«-könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
- Laiszky János.**
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kuhn Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Mohovich Emidio
Unio könyvnyomdai műintézet (tulajdonos: Hegyi Jenő).
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galántai könyvny.
- Galgócz**
Szold Jakab.
Stern Adolf.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János
Szabó Testvérek.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Kovács és társa.
Schimmerling Dávid.
- Gyöng**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Győregyházmegyei könyvnyomda.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
Surányi János.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (bérlo: Papp György).
Voltz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Dorog**
Grünfeld Mózés
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Hátszeg**
Triznyai István.
- Hatvan**
Hoffmann J. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhely és Vidéke nyomdája.
- Holics**
Hotascha J.
- Homonna**
Waller S.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Áttra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kaczvinszky Zoltán.
- Kalocsa**
Juresó és társa
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Gross Soma.
Ifj. Nauer Henrik.
Ries Lajos.
Werfer Károly.
- Keckemét**
Fekete Mihály.
Hajnal és Feurmann.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László.
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózés.
- Király-Helmezt**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Menyhárt Julia.
- Kis-Jenő**
Gallovics és Liebermann.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája.
(tul.: Magyar Mihály).
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Magyar Polgár nyomdája.
(tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Zobázt Ferencz.
- Komárom**
Freisinger Mór.
Hacker Richárd.
Rónai Frigyes.
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy I.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöcbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
Paxner és Biron.
- Korpona**
Korpona és Vidéke nyomdája.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes és Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanády József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyné.
- Lajta-Szent-Miklós**
Fleischmann Ignác.
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
- Lippa**
Máhr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Traunfellner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Gaál László.
Neumann József.
- Malaczká**
Wiesner Alfréd.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Mayer és Berger.
Részvénytársaság.
Wider Mendel Fia.
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (bérlo: Sztupjár István).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberg G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Dolesch Géza.
Gyikó Károly.
- Miava**
?
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolc**
Forster, Wesselényi és Társa.
Stamberger Bernát.
Wagner és Szelényi.
- Módos**
Staits György.
- Mohács**
Blandl János.
Rosenthal Márk.
- Moór**
?
- Mosony**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Blayer Ábrahám
Grünstein Mór.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER

Az új irány célja.

A szabad irány, mint az új irány előfutárja, nem csekély fejtörést okozott általában a nyomdatulajdonosoknak, midőn őket az öntödék elárasztották új, újabb és legújabb próbalapjaikkal, melyeken az új vonalékitmények a fantázia által elgondolható mindenféle pozitúrában a legjelentősebb furfanggal nyertek alkalmazást, hogy mit vegyen, mit rendeljen üzlete részére, mert valamit újítani kell, nehogy a másik üzlet versenye miatt háttérbe szoruljon az ő »ósvi« nyomtatványaival, tehát nagy költséggel minden hírnévre törekvő nyomda vonaldíszszel gazdagította üzletét, a műszedők pedig ugyancsak törték magukat, hogy ez alapon valami még nem léteztet teremtsenek; volt is elég »teremtés«.

Azonban alig estünk át a szabad irány korszakalkotó szedésmódszerének nehézségein, éppen ennek derekán, nem is romjain épült fel az új irány.

Ez uralmost feltartózatlanul mindent és mindenütt, a hol valamely üres teret kell díszíteni. Épületek homlokzata, vas-ajtók, tapéták, üvegdíszítmények, díszműiparczikkék stb. mind, mind különféle változatban az új irányt követik. És ez annyira dominál, annyira a levegőben van, hogy senki sem zárkozhat el előle. A művészek valósággal el vannak kábulva, és ha magyarázatot kérünk tőlük, kitérő feleletet adnak és nagy faggatás után a régi irányok keletkezésével és elmúlásával példálózhatnak. Annyi tény, hogy még most sem tudják megállapítani, vajjon ennek az iránynak van-e létjoga? Itt van, tehát élünk vele!

Az tagadhatatlan, hogy a jelen korban az összes régi irányok felett ennek van meg az a praktikus oldala, hogy technikailag könnyen hozzáférhető. Itt a nehézkes plasztikának nyoma sincs, könnyed, odavetett minden vonás; teljesen szilhuettyszerűen lehet ebben minden tárgyat kezelni a nélkül, hogy a művészi kivétel csorbát szenvedne. Főtörékvés, hogy néhány vonással brilláns hatást érhessünk el. Eltűnt az apró pepecselés, egyes erős vonással kifejezhetjük azt, a mit azelőtt különféle vonalak és ornamentek időtrabló kombinálásával is csak nagynehezen érthettük el. Ilyenforma vagy ehhez hasonló nyilatkozatot lehet hallani a szakkörök minden rétegében.

De ha szorosabban bonczkés alá vesszük az új irány hasznavehetőségét, úgy azt tapasztaljuk, hogy az ebben a stílusban előállított összes díszítmények a finomabb szubtilis merkantil munkákhoz nem alkalmazhatók; de ha olyan munka mégis előfordul, akkor a díszítmény

rendesen a szöveg rovására lép előtérbe. Már pedig a megrendelő nem a nyomda vagy öntöde remekeit kívánja bevőivel megismertetni, de igenis a *szöveget!* Nem lehet elvitatni, hogy díszkrét tört színben mérsékelni lehet a hatást, de sajnos, különösen a budapesti kereskedők színes nyomásról, mert az valamivel drágább, hallani sem akarnak és így természetes, hogy egy stílizált szekfü, napraforgó vagy vízi rózsa, ha szinte fekete, mint a szöveg, nagyon furcsán fest és ha az írásfajt egy üzletkártyán ily díszítménnyel mégis összhangzásba akarnók hozni, akkor ehhez a kisebbszerű plakát-betűket kellene alkalmaznunk.

Az új díszítmény származása már első pillanatra a színes kezelést kívánja, minthogy a motívum a természet növényvilágából van merítve, a hol már eredeti színe van, melyet a nyomdában tetszés szerinti árnyalatokban lehet alkalmazni, úgy, hogy egy kis értelemmel és kevés fáradsággal nagyon könnyű bármely nyomtatványnak eredeti külsőt kölcsönözni.

Mindenesetre úttörőre van szükség, ki az újstíliú nyomtatványt a publikummal ügyesen megkedveltesse; de ha a budapesti nyomdatulajdonosokon széttekintünk, akkor azt tapasztaljuk, hogy azok főtörékvése — kevés kivétellel — nem a nyomtatvány *comme il faut* elkészítése, hanem mennél csunyább módon az árak sülyesztése. A megrendelő a nyomtatvány külső kiállítását kevésbé tudja megbecsülni, és ezt a tényleges állapotot néhány nyomdatulajdonos arra használja fel, hogy a mai korban, midőn minden a tökéletesség, a szép és a természetes irány felé törekszik, mindeme momentummal nem tördöve, megrendelőit igen primitív kiállítású nyomtatvánnyal, *becsáron* alul árasztják el.

Könnyen érthető, hogy ez a faktum a törekvő nyomdatulajdonosokra nagyon demoralizálólag hat, melynek következménye a minden újítás iránti nagy indolencia.

De a mi a főnököket elcsüggeszti, az ne legyen hatással a szedőkre, értem azokat a szedőket, a kikben van némi hajlam és tehetség a nyomdában nem gép-szerűen, hanem a munka faja szerint individuális fel-fogással dolgozni. Nem elkerülhetetlenül szükséges, hogy az üzlet az öntödék különféle naturalisztikus produktumai felett rendelkezék, mert az új irány célja nem egyenesen abban rejlik, hogy a vízi növényeknek vagy napraforgónak reklámot csináljon, hanem az eddigi könnyű fajta és czélszerűtlen nyolczadpetites anyagot a díszítményekkel együtt kiküszöbölje, mert az ezekkel való munka sok időt vesz igénybe a nélkül, hogy a kívánt hatást, ezeknek különféle szaggatott és fejtetőre állított

kombinációival csak megközelítőleg is elérhettük volna. Hogy ha másképp nem áll módjukban, legalább reklámmunkáknál kíséreljék meg az akcidensz-szedők, csakis erőteljes vonalak és ékítmények használatát és a cím-betűk választásánál a hajszálvágású betűket hagyják figyelmen kívül; kölcsönözzenek munkájuknak erőteljes — nem erőltetett — külsőt és akkor közel lesznek ahhoz, hogy az új irány feladatát és jelszavát: »kevés és egyszerű eszközzel gyorsan eredeti és szép hatást érhesünk el« — teljesíthessék.

München.

Káldor Lajos.

Morelli Gusztáv.

A múlt hónapban lelkes ovációban részesítették a hazai fametszők nagymesterét, *Morelli Gusztáv* tanárt, tisztelői és kartársai, az alkalomból, hogy a mester most töltötte be tanári pályáján a huszonötödik esztendőjét. Mi is örömmel üdvözljük jubileuma alkalmával Morelli tanárt, a csak művészetének és tanítványainak élő mestert, ki nevét a magyar iparművészet történetében valóságos remekművekkel örököztette meg. A modern magyar fametszés, a sokszorosító-művészet e dúshajtású ága, története oly szoroson van egybeforvva Morelli Gusztáv nevével és pályájának történetével, hogy ha elmondjuk az egyiket, elmondtuk vele a másikat is.

Ime életrajza.

Morelli Gusztáv született Pesten 1848 február 15-én. Iskolai tanulmányainak bevégzése után Huszka Lajosnál* kezdte a fametszés tanulását, majd Ruzs Károly intézetében működött és tanított 1868-ig. Ekkor többek közt Munkácsy Mihály műveit metszette fába oly sikerrel, hogy azok a híres Doré-képek mellett is feltűnést keltenek. Azután még több hazai munkában működött közre önálló dolgokkal, így a Vasárnapi Ujságnak is rendes fametszője volt. 1869-ben állami ösztöndíjjal kiment Párisba, onnét a francia-német háború kitörésével Londonba, majd Lipcsébe. 1872. tavaszán visszatért szülővárosába, itt véglegesen letelepedett s Keleti Gusztáv, Mészöly Géza és Greguss János képeiből többet igazí megművészettel metszett a Vasárnapi Ujság számára. Ugyanekkor kapott megbízást a Petőfi nagy illusztrált kiadásához szükséges fametszetek elkészítésére. Morelli nagy sikerei indították a kormányt arra, hogy 1873-ban az országos mintarajz-iskolában fametsző-osztályt állítson fel s annak vezetésével Morellit bizta meg, a mely állását a mai napig is különös szeretettel tölti be.

Tanári működése mellett számos díszmunkának, oklevélnek, értékpapirnak és tankönyvnek rajzait metszette, a melyek temérdek magyar ház ékességei.

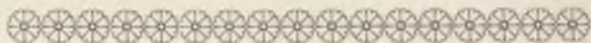
A néhai Rudolf trónörökös kezdeményezésére meg-

* Érdekes tudni, hogy Morelli tanítómestere, *Huszka Lajos*, tanult betűszedő és csak az ötvenes évek elején hagyta el a nyomdász-pályát, egészen a xilográfia művészetének élve. Huszka Lajos Farkasdon (Nyitra vármegyében) született 1826-ban és 1841-ben lépett a Trattner-Károlyi-nyomdába mint szedőtanonc. Hajlama a fametszés művészetére vitte s e tekintetben annyira kiképezte magát, hogy a Vasárnapi Ujságnak 1854-ben történt megindításakor e lapnak, valamint Jókai Mór Ústökösének első fametszője lón s e téren szép hírnévre tett szert. Jelenleg mint magánzó él Budapesten.

indított Osztrák-Magyar Monarchia Irásban és Képpen című nagy vállalat magyar kiadásának összes fametszetei (ez ideig mintegy 1400 darab) szintén a Morelli vezetésével álló műintézetben készültek és jelentékeny részök a mester munkája. 1895. tavaszán fejezte be Feszty Árpád *A magyarok bejövetele* című körképének ötödik méter hosszú fametszetét, a mely mű a külföldön is nagy méltatásban részesült. Szintoly tetszéssel fogadtatott a Morelli által metszett tíz színes fametszetű millenáris levelezőlap.

Mondanunk sem kell, hogy e tevékeny és sikerdús működés nemcsak idehaza, hanem külföldön is többszörös elismerésben részesült; Morelli műveiről elsőrangú szaktekintélyek igen dicsőítően nyilatkoznak, hangsúlyozva azt, hogy a fametsző-szakiskola vezetése alatt magas színvonalra emelkedett.

Viruljon is az, jeles mesterével az élén, a hazai nyomdászat nagy dicsőségére, még számtalan évig!

Észszerűtlenségek.

Ha a lengyel zsidót kérdezik, hogy melyik a *jobb* füle, *bal* kezével keresztül nyulva fején mutatja meg azt. Épp így kellene válaszolni arra a kérdésre is, hogy a könyv gerinczére nyomott címet felülről lefelé, vagy megfordítva szedjük-e? De minthogy mindkétféleképp láttam már csinálva első műintézeteinkben is, hát látom, hogy ez nagyon komoly kérdés és így szólok hozzá.

Ha fölülről lefelé fut a cím, úgy először is a betű nem a boríték első, hanem hátsó oldala felé esik, a mi furcsa; másodszer pedig, ha el akarják olvasni, meg kell a könyvet a kézben *fordítani*, tehát még ha így lenne helyesen szedve, akkor is alulról fölfelé kellene futtatni, mert így praktikusabb.

1. Ilyen logikátlanságot sokat tapasztalok még és fel-említek belőle egy párt. Legnagyobb lapjainknál is látom már, hogy csoportképeknél, ha sok a név, egyik a margótól távolabb esőnek nevét szedi közvetlen a metszvény alá és úgy távolodik el vele; a másik meg megfordítva. Már most ha ismeretlen csoportot nézünk, hogy tájékozunk magunkat az iránt, hogy melyik például Sima Ferenc: a kinek neve ábrája alatt áll, vagy a feje fölött ötödik csoportban álló? Szerintem helyesebb a nevekkel úgy távolodni, hogy a hátrább állók lejjebb essenek. De ezzel már párszor leszavaztak és a mint látom, szedik tovább így is meg amúgy is.

2. Illusztrációk által megszakított hasábköznél egyik lap a szöveggel átugrik a következő hasábra, és ha mind a hármon átment, jön vissza a kép alatt az első hasábra. Ezt is csak azért kifogásolom, mert nagy pretenziókkal készülő lapoknál láttam; mert csak természetesen, hogy azért, mivel a hasábvonalat ideiglenes szükség megszakítja vagy épp ott alkalmazását lehetetlenné teszi, hogy azért a hasáb csak hasáb marad és csak ha végig mentünk rajta, kezdetünk másikkba. Kivéve természetesen az olyan kolumnákat, a hol megtört hasábok vannak és a vonal fölött meg alatt más a szöveg.

3. Végre még: nem furcsa az, ha díszes, illusztrált füzetek, mint például a *Magyar Szalon* s hasonlóak, a

lehető finom kiállításban jelennek meg és kaphatók hozzá művészi készítésű bekötési táblák, hanem azért egy-egy füzetnél *egy tízed krajczárt* megtakarítandó, nem fűzetik czérnával, hanem az oldalába böknek két-három vastag *drótot* és ha aztán bekötetik a könyv, minden lapján 4–6 akkora lyuk van, hogy egy vékony gyufa átférne rajta, a jó izlés dicsőségére. *Kner Izidor.*

A reprodukció általában.

A színnyomás.

A könyvnyomásnak és első segédeszközének, a betűöntésnek szokatlan fellendülése nem maradt hatás nélkül a színnyomás fejlődésére sem. Ez különben majdnem természetes is, mert midőn a könyvnyomdász igazán művésziileg kiképzett termékeket kap, a megfelelő kiállítás úgyszólván magától fejlődik, a könyvnyomdász kénytelen volt tovább haladni és komolyan foglalkozni olyan dologgal, mely előbb inkább a könyvnyomásnak volt sajátossága.

Bár a könyvnyomdák már régebb idő óta készítenek színnyomatokat, annak általános elterjedése a könyvnyomásban mégis csak a legújabb korra vezethető vissza.

Régebben csak a legjobb műintézetek voltak képesek ezen a téren valamit felmutatni, mely hátramaradás már az előbb mondottakból volt kivehető, mint a mintának nehéz előállítás, továbbá a könyvnyomdász tájékozatlansága a színnyomás terén.

A fekete szín volt éppen a legjobb, legalkalmasabb és ezért a könyvnyomdásznak a rendelőkkel szemben a legszebbnek ajánlott színe. Legfeljebb egy kis adag arany-, vagy ezüst-bronzig mentek, a mit könnyű szerrel lehetett a fekete festékre porozni — és a műretek készen volt.

A mintának előállítása tehát a főoka annak, hogy amaz eljárást nem alkalmazták. Ez különben a dolog lényegében rejlik.

Ha összehasonlítjuk a könyvnyomással összekötött litografikus intézet működését a könyvnyomdáéval, elég gyorsan meggyőződésre jutunk, hogy a litografus sokkal önállóbb, mint a könyvnyomdász.

Ha a színlemezt a könyvnyomdász számára épp oly könnyen lehetne elkészíteni, mint a chromolitografia számára, akkor az előbbire nézve a kérdést talán meg lehetne oldani. Ez azonban nincs így, sőt ellenkezőleg, az előállítás sokkal nehezebb.

A litografus, ha színlemezt vagy színekövet akar előállítani, a színezendő kép körvonalainak lehatárait készíti el a kőre és a rajz ama részeit, melyek színezetnek, litografikus tussal kitölti. A szélek és kisebb felületek tollal vagy kisebb ecsettel, nagyobb felületek pedig nagyobb ecsettel vagy az ujjal töltetnek ki. A követ ezután még kissé edzik és aztán már nyomásra kész.

A könyvnyomdászat sem maradt volna vissza a könyvnyomás mögött ezen a téren, ha ily egyszerű eljárással rendelkezett volna.

Mindenekelőtt a festékek kémiai hovatartozóságáról és jelentőségéről kell magunknak képet alkotni. A könyvnyomdászatban alkalmazott festékek két csoportra osz-

lanak, úgymint: 1. föld- és ásványfestékek, azaz szervesen festékek; 2. lakkfestékekre, vagyis szerves festékekre Minden, mit szemünk lát, színes. A színeket, melyeket a természet tárgyain látunk, össze-vissza színes. Vegyük csak szemügyre a természet szépségét, mily gyönyörű színjátékot találunk a szivárványban, vagy az égboltozatban. Itt a természet maga bebizonyítja, hogy a fehér világosság a három színből: sárga, vörös és kék színből áll.

A természet maga a legnagyobb mester a színek összeállításában. Tekintsünk végig a mezőn, erdőn és kerteken, mily jó benyomást tesz reánk annak szép színezése és mily rossz hatással volna a szemlélőre, ha ezeket egy színben látnánk magunk előtt.

A művész mindig a természetben keresi a színek összeállítását és jogosan, mert ha a színek keverését nem a természet színei után állítaná össze, akkor oly rossz hatással birna szemünkre, mintha a nap égető sugarait szemlélnénk. És azért kell a színek összeállításánál azok összeállítására ügyelnünk.

Összeillőknek nevezzük amaz egymást kiegészítő színeket, melyek egymás mellé helyezve, hosszabb reátekintésnél az észlelendő színbe játszó, vagy visszaverődő sugarakat bocsátanak és ez által egymást fényben és erőben növelik. Így például a vörös a zöld és a zöld vörös sugarakat ver vissza. A legfeltűnőbbben látszik ez a visszaverődés, ha két egymást ily módon kiegészítő színes felület szög alatt állítatik egymással szembe; minél hegyesebb a szög, annál élénkebbnek vagy telítettebbnek látszik mindegyike a két színnek, míg sík felületen e reflexió a leggyengébb.

A többi egymást kiegészítő összeállítás a következő: narancs és kék, sárga és ibolya, továbbá szürke vörössel, narancscsal, sárgával, zölddel és késsel.

Szürkével a sugár visszaverődés egészen másnemű, mint a három első esetben; vörössel a szürke zöldesbe játszik, minek folytán az előbbi élénkebb lesz. Narancscsal szemben gyenge kékes árnyalatot vesz fel, úgy, hogy a narancs sárgábbnak látszik. A sárga színtől a szürke a finom ibolyaszínű reflex által elveszi a szürkés csillogását. Zölddel a szürke vörösen reflektál és ez által az előbbinek a fényét emeli. Kékkel a szürkének narancs szín a visszaverődése és amannak zöldes csillogású fényt ad. Az egymást kiegészítő színek sokkal élénkebbek, ha szürke között állanak, úgymint: szürke, vörös, zöld, szürke; szürke, kék, narancs, szürke; szürke, sárga, ibolya, szürke.

Épp úgy, a mint egymást kiegészítő színcsoportok vannak, ezek ellentétkép; vannak olyanok is, melyek mintegy taszítják egymást és minden egyes színt más árnyalatban mutatnak. Ilyesféle összeállítások például narancs és vörös, melynél az első sárgábbnak tűnik fel, míg az utóbbi a violába játszik. Ibolya kékes színt mutat, ha vörös mellé helyezzük, ez pedig sárgást. Narancs a sárga mellett vörösesbe játszik, sárga ellenben a zöldesbe. Zöld a kékkel szemben a sárgába és kék az ibolyába.

Hogy két ily meg nem felelő színnek ellentétét némileg enyhítsük és hogy a színek megtartsák eredeti sajátosságait, szürkét kell közéjük helyezni, mint vörös, szürke, sárga; vörös, szürke, narancs; zöld, szürke, kék; narancs, szürke, zöld; zöld, szürke, ibolya.

E néhány példa után áttérek a színek minőségére, melyekre a színnyomásnál nagy súlyt kell fektetnünk.

Fedő- és lazurfestékek.

Fedőfestékek alatt átlátszatlan, lazurfestékek alatt pedig áttetsző festékeket értünk; jól fedő festékeknek nagy fajsúlyuk van, az erősen áttetsző festékek fajsúlya ellenben csekély; a legjobban fedő és egyúttal a legnehezebb a vörös festékek között a cinóber, a legáttetszőbb és egyúttal legkönnyebb a vörös krapplak. A cinóber, ha zöld papírra nyomtatjuk, minthogy átlátszatlan réteget képez, vörösnek látszik, a krapplak ellenben barnásnak, minthogy a papír színe áttetszik rajta és zöld megvörös keveréke barnát eredményez. A többszínnyomásnál és színes papíron való nyomásnál igen fontos tudni, minő színek fednek és minők áttetszők. Minthogy ama festékek száma, melyek sötét színű papíron jól kitűnnek, igen csekély, a következőkben állíthatók össze: világos cinóber, brillantvörös, világos chromzöld; finom smaragd-zöld, chromsárga, világos barna és fényes fekete.

Alapszínek.

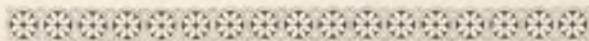
Alapszínek alatt erősen higitott tiszta vagy kevert színeket értünk; előállításukra vagy a fedő kremszi vagy cinkfehéret, a félig fedő keverőfehéret vagy végre tiszta lenolajkenczét használunk. A fedő fehér színek, mindenekelőtt a kremszi fehér a belőlük kevert színeket tompítják, halaványítják és könnyen azt eredményezik, hogy valamely rájuk nyomtatott szín szintén bágyadthalavány lesz; kevésbé halavány alapokat kapunk lazurféhr vagy firnisz alkalmazása által. Ha csak nem kívántatik határozottan a tompa alap, akkor az áttetsző fehér, különösen a transzparin érdemel a többi összetétel (fedőfehér és firnisz) fölött elsőbbséget; rendkívül tisztán tart, míg a kremszi fehér könnyen elválék és a firniszalap különösen meleg időben könnyen mázolódik.

Transzparin-alapra nyomott szín nem csap át és ennek folytán sokkal tisztábban áll, mint kremszi fehér alapon. Ez okból különös előszeretettel alkalmazzák a transzparint a kremszi fehér helyett értékpapírok stb. nyomásánál.

Bécs.

Nádor Lajos.

(Folytatása következik.)

A czinkmaratás.

(*Kemigrafia, fotocinkografia, autotipia.*)

(Folytatás.)

Ha olyan helyiségben dolgozunk, mely a világosságot felülről kapja, a kamara fölé fehér posztót vagy vásznat kell kifeszítenünk, hogy ez a napsugarakat visszatartsa, de az exponáló helyiség ablakain függönyöket csak akkor alkalmazzunk, ha a napsugarakat az eredetileg tartó állványról kell eltávolítanunk.

A jó negatívnak olyan kontraszt-teljesnek kell lenni, mint a melyet raszter nélkül veszünk fel. Ha egy jó negatívot nagyítóval megvizsgálunk, úgy találjuk, hogy a pontok a középtónusokban teljesen feketék és sakk-táblaszerűen egyesültek, a féltónusokban nagyok és gömbölyűek, az árnyékolt részekben kicsik és gömbölyűek,

a legvilágosabb részekben pedig nagyon kicsik és ritkák.

Íme így állítják elő az érzelemezhez való másolásra alkalmas jó negatívokat, melyek a száraz lemezen előállítottakkal össze sem hasonlíthatók.

A negatív átvitele érzelemezre.

Autotipiahoz való lemezekül használhatunk cinket és vöröst vagy sárga rezet is, de bármelyiket használjuk, azt mindig csiszolt állapotban szerezzük be, mert magunk sohasem tudjuk azt oly tükörsimára csiszolni, mint a hogy ez az autotipiahoz szükséges.

De lássunk a másoláshoz.

Mindenekelőtt gondosan megtakarítjuk a másoló-keret üvegjét, ráhelyezzük a negatívot, úgy, hogy annak preparált oldala legyen felül; aztán hozzálátunk a cinklemeznek fényérzékeny keverékkel való bevonásához.

A fényérzékeny keverék áll:

- 3 tojásfehérje (habbá verve és leülepedve),
- 600 köbcm. víz,
- 4 gr. ammoniumbichromat,
- 70 köbcm. alkoholból.

(Az ammoniumbichromatot vízben feloldjuk, hozzáadjuk a tojásfehérjét, aztán csöppenként annyi ammoniakot adunk hozzá, míg a keverék színe vörösből világos sárgába megy át. Végül az alkoholot öntjük hozzá.)

Hasonló célra szolgáló, sokáig eltartható keverék a következő is:

1. 8 gr. szilárd tojásfehérje (albumin) vízben feloldva, habbá verve és leülepedve,
200 köbcm. desztillált víz,
35 » alkohol,
2. 150 » desztillált víz,
2 gr. ammoniumbichromat és ammoniak, csöppenként a szalmasárga színig.

(Az 1. és 2. alatti oldatokat összekeverjük.)

Bármelyik keveréket használjuk is, azt használat előtt többször tiszta vattán vagy szűrőpapíron mindenkör át kell szűrni.

Midőn a fényérzékeny keveréket elkészítettük, a cinklemezt egy rész salétromsavval kevert 100 rész vízbe helyezzük, míg az meghomályosul, aztán tiszta vízzel jól leöblítjük és még nedves állapotában leöntjük a fényérzékeny keverékkel. Először a keverék lefolyik, mert a lemezen levő víz meghigítja, azért még egyszer le kell öntenünk a keverékkel. Most a szórószerkezetre erősítjük, egynehányszor megforgatjuk rajta és széleinél fogva levéve, megszáradni meleg kályhára állítjuk. A kályha hőmérsékének nem szabad magasnak lenni, mert a bevonat oldhatlanná válik. Ha a lemez gyöngén megmelegszik, elveszszük a kályháról s ha még nem teljesen száraz, ráfujkálunk, hogy így minden nedvességet eltávolítsunk róla.

Teljes lehűtés után a lemezt, réteges felével alul, a tisztára leporolt negatívra helyezzük, rá néhány ív papírt és a fedődeszkát helyezve, a csavarokkal jól leszorítjuk s megvilágítani kiviszszük a napfényre.

A megvilágítás tartama napfényen körülbelül három perczig, árnyékban pedig 15—20 perczig terjedhet. Erre nézve különben nehéz pontos időmeghatározással szolgálni és csak a gyakorlatból nyerhetünk kellő tájékozást, úgy, hogy a megvilágítás tartamát, a használt világos-

ságot (napfény, árnyék, borult idő) mindenkor és minden más keverék használatánál följegyezzük, hogy más alkalomkor e jegyzék biztos tájékoztatóul szolgálhasson.

Ha véleményünk szerint az exponálás sikerült, a sötét szobában a másoló-keretből kivesszük a lemezt, megmelegítjük és egy lapos litografiai kőre helyezve, könyvnyomdai hengerrel egyenletes vékonyan bevonjuk átnyomó-festékekkel, melyet előbb terpentinnel kellően elvékonyítottunk és a festékkövön jól eldörzsöltünk. (A festék-elvékonyítás megfelelő, ha a henger a kövön való dörzsölés közben szívó neszt hallat.) A festékből nem szabad sokat feladni, mert akkor a lemezen okvetlen piszok támad.

Minden jó átnyomó-festék, melyet a könyvnyomdások használnak, alkalmas e célra, éppen így a tollfesték is, de jobb, ha ilyet magunk készítünk e recept szerint:

105 gr. venecziai szappan,
210 > sárga méhviasz,
105 > faggyú,
25 > venecziai terpentinnel,
350 > könyvnyomdai festék.

(A szétvagdalt szappant egy emaillozott vasfazékban addig melegítjük, míg barna szint vesz fel, ekkor hozzáteszük a viaszt, a többi anyagokat pedig csak akkor, ha a szappan és viasz teljesen felolvadt, aztán szorgalmas kavarással mellett 15 percig főzzük. Kihülés után a festék használatra kész.)

A fenti receptben adott mennyiségeket a szükséglet-hez mérten felére is szállíthatjuk.

A behengerelés után időt hagyunk a terpentinnel elgőzölgésére, aztán a lemezt tiszta, hideg vízbe helyezzük és egy jól átnedvesített gyapotsomóval óvatosan, körbefutó mozgásokat végezve, addig dörzsöljük a lemezt, míg a felesleges részek eltávolodnak és a kép tisztán és élesen előtűnik, mi csakhamar bekövetkezik akkor, ha a negatívnak megfelelő tömörsége van és a megvilágítás tartama el volt találva.

Gyöngye exponálás után a kép egészben vagy részben leválik a lemezről, túlerős exponálás után pedig lehetetlen tisztán előtűntetni. Ez utóbbi esetben néha segíthetünk a bajon, ha a kifejlesztésnél egy kevés ammóniát teszünk a vízbe.

Ha a kifejlesztést befejeztük és a kép tisztán látszik a lemezen, gyöngén leöblítjük és legyező segítségével megszáritjuk. Megszáradás után finom aszfaltporral beporozzuk és puha ecsettel a felesleges port róla leporozzuk, aztán borszeszláng fölött mozgatva addig melegítjük, míg a homályos festék fényessé válik, mi annak a jelé, hogy az aszfalt olvadáshoz jött. Lehűtés után a lemez *maratásra kész*.

Egy másik mód a maratáshoz való előkészítéshez az, ha a lemezt kifejlesztés és megszáritás után igen finom gyantaporral hintjük be és gondos leporozás után kissé megolvasszunk rajta. Ez a mód előkészítés az úgynevezett sárkányvér-eljáráshoz, melyről a maratásnál lesz szó.

Az előbb említett átviteli módok legcélszerűbbek akkor, ha gyors eljárásra van szükség, azonban ha az ezek által adott eredményeknél jobbakat akarunk elérni, úgy az aszfalttal való átviteli eljárást kell alkalmazásba vennünk. Az aszfalt-eljárásnak csak az a hátránya van, hogy sok idő kell hozzá és borult idő mellett a helyes exponálás idejét nehezen ítélni meg.

Az aszfalt-átviteli eljáráshoz *tisztított szíriai aszfaltot* kell a szaküzletből beszerezni. Az oldatot ebből úgy állítjuk elő, hogy mintegy hat rész aszfaltot 100 rész benzolban (vagy pedig benzol és chloroform-keverékben) feloldunk. A benzolnak teljesen vízmentesnek kell lenni, mert ha csak egy kissé nedves üvegbe teszszük is, teljesen hasznavehetetlenné válik. Hogy ez oldat gyors elgőzölgését (mi által az aszfalt-bevonat egyenlőtlené válik) megakadályozzuk, az oldathoz egy kevés finom levendula- vagy citromolajat adunk. Némelyek igen kis mennyiségű velencei terpentint is használnak az oldathoz, hogy az aszfaltnak tisztítás közben részben elvesztett hajlékonyságát pótolják, de ennek használatánál nagyon elővigyázatosnak kell lenni és nem szabad sokat használni belőle, mert különben a lemez könnyen összeragad a negatívval. Használat előtt az oldatot gyapoton vagy szűrőpapíron *többször* igen gondosan átszűrjük.

A lemezt aszfalt-oldattal éppen úgy vonjuk be, mint a hogy a kolloidumot töltjük fel vagy pedig a szórószerkezet igénybevételével. A szórószerkezetet azonban nem szabad nagyon sebesen forgatni, mert így a bevonás egyenlőtlené válik. Egy kis ügyességgel a szórószerkezet nélkül, egyszerű feltöltéssel is egyenlően teríthetjük el az oldatot a lemezen. Ha a másolás közvetlen napfényen történik, a negatívot finom talkkó-porral kell bedörzsölni. Az aszfalt-bevonat legmegfelelőbb színe világosbarna, melyen a cink keresztüllátszik.

Ha egy nagyobb lemezre egyszerre több negatívra akarunk másolni, mi persze csak akkor történhetik, ha üvegről levont bőrnegatívak állanak rendelkezésünkre, úgy az aszfalttal bevont és megszáradt lemezre felszíptjük az előbb gliczerinbe mártott bőrnegatívakat, mik ha jól vannak felcsíptetve, a lemezhez jól tapadnak és a másoló-keret használatát feleslegessé teszik.

Az aszfalt-oldattal bevont lemezeket egy éjen át száraz, sötét helyre teszszük (én egy jól záródó papirdobozt, melyben lemeztartó lépcsők vannak, használok e célra) és csak a *következő napon* használjuk fel.

Midőn aztán másnap a lemezt a másoló-keretben elhelyezzük, megvilágítjuk. A megvilágítás után, ha a megvilágítás jól sikerült, a kép már imitt-amott gyöngén látható a lemezen. A lemezt most, kifejlesztés céljából, egy tálba helyezzük, melybe előzőleg terpentinnel vagy még inkább gyöngye kámforolajat öntöttünk. A kámforolaj, melyet Schimmel és társai Lipcsében hoznak forgalomba, teljesen mentes gyantásrészekről, ennek következtében a kifejlesztést is tisztábban végezhetjük vele, mint más olajjal.

A kifejlesztést gyorsíthatjuk, ha a lemezt egy puha ecsettel gyöngén ecseteljük. Abban a pillanatban, melyben a kép minden részlete láthatóvá válik, tehát a megvilágítatlan maradt aszfalt feloldódott, a lemezt rögtön kivesszük a tálból és erős víz-sugárral addig mossuk, míg minden olajos részt eltávolítunk róla és a kép tisztán, világosan tűnik elő rajta. Ezután megszáritjuk a lemezt.

Hogy a száradás gyorsabban bekövetkezzék, a víz nagyobb részét itatóspapírral távolítjuk el.

A kép erősítése céljából a lemezt kevés időre kitesszük a napfényre, mely után *maratásra kész*.

Email-átvitel.

Az utóbbi években mind nagyobb tért hódít az úgynevezett email-eljárás, mely a legegyszerűbb, leggyorsabb és különösen rézlemezek használatánál a legszebb eredményt is nyújtja. Ehhez halenyvet használunk, mely a kereskedelemben kétféle minőségben fordul elő, azaz norvégiai és amerikai halenyv. A kettő közti különbség abban áll, hogy a norvégiai tetemesen fényérzékenyebb, de kevésbé tartósabb, mint az amerikai.

A halenyv nyers állapotában legtöbbször nem használható, azért használat előtt tisztító eljárásnak vetik alá. A tisztítás úgy történik, hogy az enyvvet mennyiségének megfelelő (inkább több, mint kevesebb) vízbe teszszük, minden 1000 köbcm. víz után körülbelül 50—100 köbcm. friss tojásfehérjét adunk hozzá és azt az enyvvel, egy habverő segítségével jól összekeverjük. (Az itt meghatározott mennyiségeket nem szükséges szigorúan betartani.) A jól összekevert vegyítéket aztán víz- vagy olajfürdőbe teszszük és folytonos kavarással addig főzzük, míg a tojás fehérje teljesen megheged. A meghegedt tojásfehérje így az enyv minden tisztátlan részét magába zárja. Aztán egy előbb megnedvesített flanellel átszűrjük. A használt tojásfehérje mennyiségéhez mérten fog az átszűrés többé-kevésbé jól sikerülni, mit hogy megkönnyítsünk és egyidejűleg a tojásfehérje lecsapódásban levő enyvét is megnyerjük, töltsünk fel a szűrőre négy-öttször meleg vizet és végül a flanel széléit összefogva nyomjunk ki belőle minden nedvességet. Miután így az enyv erősen elvékonyodik, egy porcellán tálon, vízfürdőben (de nem direkt tűzlángnál) addig pároltatjuk, míg az enyv szirupállapotba jut. A halenyv tisztításával különben fölösleges vesződnünk, mert azt tisztított állapotban szerezhetjük be a szaküzletekből.

Halenyvből a következő receptek szerint állíthatunk elő fényérzékeny oldatokat:

- I. 60 köbcm. halenyv,
60 » desztillált víz,
4 gr. ammoniumbichromat.
- II. a) 30 köbcm. halenyv,
30 » desztillált víz
b) 3·8 gr. száraz tojásfehérje (albumin).
60 köbcm. desztillált víz,
c) 30 » desztillált víz,
4 gr. ammoniumbichromat,
0·3 » chromsav.

(Feloldás után az a), b) és c) alattiakat összekeverjük.)

- III. 70 gr. halenyv,
17·5 » albumin,
8·8 » ammoniumbichromat,
175 » desztillált víz,
12 csöpp ammoniák.

(Ez oldat használatánál *kifejlesztés után* a lemezt öt percig 3%-os formalin-oldatba teszszük.)

- IV. 60 köbcm. halenyv,
183 » desztillált víz,
60 » friss tojásfehérje,
60 » ammoniumbichromat,
1 csöpp ammoniák.

E két utóbbi recept különösen cinkhez alkalmas, mert alacsony hőfoknál beégnek a lemezbe.

A tojásfehérjét bármely recept elkészítésénél habbá verjük és leülepedni hagyjuk, az ammoniumbichromatot a vízben feloldjuk, hozzáteszszük a halenyvet és végül

a leülepedett albumint. Az így fényérzékenyvé tett oldatot használat előtt mindenkor át kell szűrni *többször* egy kissé nedves szivacsra.

Az oldatot — nagy fényérzékenységénél fogva — csak sárga vagy vörös fény behatásának szabad kitenni, mert különben okvetlen fátyolozott másolatot nyerünk és sohasem tiszta képet. Csak annyi oldatot készítsünk el (tehát a fenti mennyiségeknek esetleg felét), a mennyit egy nap felhasználunk, különösen ha norvég halenyvvel dolgozunk. Az amerikai halenyv érzékelt állapotban több napig eltartható, de hűvös, sötét helyen kell tartani.

De lássunk a másoláshoz. Miután a fényezett lemezt tisztára leporoltuk, leöntjük az átszűrt halenyv-oldattal és a szórószerkezetre erősítve néhányszor megforgatjuk, ügyelve arra, hogy az enyvréteg se túlvékonyan, se túlvastagon ne maradjon rajta, mert különben első esetben a marósavnak nem fog ellenállni, utóbbi esetben pedig a másolat, kifejlesztés közben, eltűnésre mutat hajlandóságot. A szórószerkezetről levéve, kályhán megszáritjuk, lehűlni hagyjuk és a már ismert mód szerint a másoló-keretben megvilágítjuk.

A megvilágítás tartama napfényen körülbelül öt percig, árnyékban 15—30 percig terjed. Ezt különben itt is a gyakorlatból tudhatjuk meg.

Másolás után a lemezt tiszta vízbe teszszük, hol addig marad, míg a kép meglehetősen kifejlik, aztán más tábla — melybe előzőleg methylviolett-oldattal kevert vizet öntünk — teszszük át. A másolat e folyadékban intenzív violaszinre festődik, mely a kép megítélését nagyban megkönnyíti.

Ha a kép teljesen kifejlődött, a lemezt viz-sugárral alaposan lemosunk és legyezővel vagy a szórószerkezeten való forgatással megszáritjuk. Most a lemezt egy fogó közé csiptetjük és gázláng fölé tartva folytonosan mozgatjuk, hogy a hő ne egy helyen, hanem az egész lemezen egyszerre működjék. A beégetés tartama alatt a képet folyton figyeljük, mikor is látni fogjuk, hogy a violaszinű kép kevés idő múlva teljesen eltűnik a lemeztől, de továbbmelegítés után csakhamar megint előtűnik és pedig csokoládé-barna színben. E körülmény beállta jelzi azt az időt, melyben a lemezt a lángtól gyorsan el kell venni és kihűlni litografiai kőre helyezni. Ha a tűznél még tovább is tartanánk, úgy az enyv szénné válnék és a lemeztől maratás alkalmával lemosódnék. A beégetés által így a lemezen email képződik, mely a vas-chlorid és a salétromsav behatásának ellenáll. Midőn a lemez lehűlt, *maratásra kész*.

Az email-eljárással, mint már előbb is említettem, legszebb eredményt érhetünk el akkor, ha rézlemezt használunk hozzá; cinkhez azért nem egészen alkalmas, mert az enyv beégetéséhez oly magas hőfok szükséges, melynél a cink már majdnem olvadásba jó és ez által érdekessé, rosszul edzhetővé és nyomhatóvá válik. E hátrányos tulajdonságot akkor, ha a fényérzékeny oldatot a III. vagy IV. számú recept szerint készíthetjük el, nagy mértékben mérsékeljük, de legjobban mégis azzal, ha a beégetést nagyon gondosan csináljuk és arra törekszünk, hogy az minél rövidebb időre terjedjen.

Ruzicska Gyula.

(Folytatása következik.)

A bécsi nyomdász-szakiskola.

A bécsi nyomdász-szakiskola, mely a múlt hó végén fejezte be 25 éves működését, 1874-ben lett alapítva a főnökegyesület által. Ezt az alapítást Gistel Gottlieb főnök hozta létre, kit a szakiskola elnökévé választottak. Ennek fáradhatatlan működése hamar felvirágoztatta a szakiskolát.

A főnökegyesületi grémium határozathozatala után minden főnök kötelességévé tétetett — esetleges pénz-bírság mellett — tanonczeit a szakiskolába küldeni; a szakiskola költségeit egészen a főnököknek kell fedezni, a tanulók minden költségtől fel vannak mentve.

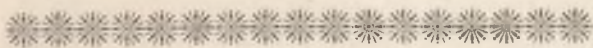
Igy minden évben több és több tanuló látogatta az akkor egyedül álló, I. kerületben levő szakiskolát, mely csakhamar kicsiny lett és egy második, majd harmadikat kellett létesíteni és így most három szakiskolára van a tananyag felosztva, melyekben 19 tanító által 479 tanuló nyer oktatást a következő tantárgyakban:

1. német nyelv, irodalom, a nyomdászat története, és ipartörvényismeret;
2. francia nyelv;
3. kézirat-olvasás és korrekúra;
4. előadás a szedésről;
5. előadás a nyomásról és anyagismeret;
6. rajzolás (szakrajzolás);
7. előadás az öntésről.

Ez a szakiskola alkalmat nyújt a tanulóknak elméletileg magukat kiképezni minden a szakba vágó dolgokban és nagy előnyükre válik az általános kiképzésben.

A tanítók vezetése alatt minden évben felkeresik a tanulók a nevezetesebb festékgyárakat, gépgyárakat, papírgyárakat, iparmuzeumot és nevezetesebb grafikai intézeteket, hol a tanítók előadást tartanak. A grémium elnöke szabadjegyet adott a tanulóknak a múlt évi jubileumi kiállításához, melyet egy köznapon — a mikor is a főnökök a tanoncoknak félnapi szabadságot adtak — a tanítók vezetése alatt látogattak meg.

Minden évben a tanulók szedés- vagy nyomásmunkát készítenek, melyek bírálva és jutalmazva lesznek érdem szerint.

CSARNOK.

Egy öreg nyomdász.

Nincsen új a nap alatt! . . .

A *Regensburger General-Anzeiger* egyik régebbi számában azt a hírt közölte, hogy a Duna melletti Wörthben — Straubing közelében — egy 104 éves vándorló nyomdász (névszerint Schutzengl Gerzson) halt meg, a ki útjában valószínűleg Regensburgba igyekezett.

A hír oly szűkszavúan volt megírva, hogy abból csak a körülményeket közelebbről ismerők okosodhatnak ki; jobban mondva csak azok értik meg e rövidre szabott tudósítást, a kiknek alkalmuk van a hír valóságáról személyesen tudomást szerezni, és — természetesen — a kit érdekelt a dolog.

Pedig hát az, a kiről e tudósításban szó volt, megérde-

melte volna, hogy vele, ha nem is egész hasábon, de mégis egy kissé hosszabban foglalkozzanak.

Ámbár hiszem, hogy ha jómódú földesúr lett volna, bizonyára egész oldalakat foglal le élettörténete; de hát ő csak egy szegény öreg nyomdász volt, kinek senkije, semmije; hozzá még vándorló is, ki 15—20 éve nem dolgozott már . . . az ilyen egyénnel nem érdemes foglalkozni; ezek csak terhére vannak a társadalomnak . . . csavargó-számba mennek; csavargók életrajzait pedig nem szokás ujságokban közölni.

Hogy a nevezett ujság oly röviden bánt el veterán szaktársunkkal, azon nem ütközünk meg, de hogy a német *szaklapok* közül csak egyetlenegy: a *Buchdruckerwacht* emlékezett meg róla, azon valóban csodálkozunk. De nem tehetünk egyebet, mint hogy egyedül helyesnek azt a véleményt fogadjuk el, hogy német szaktársaink nem tudták igaznak találni azt az állítást, hogy egy 104 éves nyomdász létezzen, vagyis hogy nyomdász éljen 104 esztendeig. * * *

Olvasóim között talán lesz valaki, a ki azt fogja kérdezni, hogy ha a német szaklapok nem tartották érdekesnek fölemlíteni a szóban forgó halálesetet, miért kelljen nekünk, magyaroknak azzal foglalkozni?

Válaszom e tekintetben rövid.

A német szaklapok vagy nem szereztek arról tudomást, vagy pedig — mint már előbb említém — nem tartották valószínűnek azt, hogy egy nyomdász 104 esztendőt megérjen.

Én azonban azért foglalkozom ezzel a német szaktárral, mert személyesen ismertem, a mennyiben három hétig utaztam vele Németországban, s arról, a mit itt elmondandó vagyok, saját szememmel meggyőződtem.* Már pedig azt hiszem, hogy ha egy 104 éves nyomdászszal találkozunk, kalapot emelhetünk előtte, még akkor is, ha az illető — német.

Tegyük félre tehát a sovinizmust rövid időre s kísérjük figyelemmel ezt a német szaktársat útjában; talán magyarázatát fogjuk találni annak is, hogy hogyan lehet egy nyomdász 104 éves. * * *

Néhány évvel ezelőtt hosszabb utazást tettem külföldön, persze — per pedes apostolorum. Ez alkalommal betértem Regensburgba is. Megjegyzem, hogy mielőtt beértem volna ide, már előzőleg vagy 4—5 hétig oly állhatatosan üldözött a balszerencse, hogy nem tudtam egy jóra való utitársra szert tenni. Most is egyedül gubbasztottam a *Kék csukához* címzett vendéglőben, a hol akkoriban a nyomdász-szálló volt, s éppen azon kezdtem gondolkodni, hogy mikép fogom az időt agyonütni esti 9 óráig (csak ekkor szabad ugyanis aludni menni), a mikor nagy robajjal beront egy közepeszerű termettel megáldott emberke, hegyesre kifent bajusszal, szép hosszú, rendben tartott galambősz szakállal. »Gott grüss' die Kunst« köszönéséről felismertem, hogy nyomdász.

Legelsőbben azt kérdezte, hogy van-e itt nyomdász-kunde. Igenlő válaszra leült mellém és rendelt egy korsó sört.

* Nevezett szaktárs mondta el nekem élete történetét utazás közben, s minden egyes állítását többnyire okmányokkal bizonyította.

Legelső kérdései nációnálémra voltak irányítva. Mikor megtudta, hogy magyar vagyok, majd hogy meg nem evett örömeiben. Az egész este másról sem beszélt, mint magyarországi utazásairól.

Milyen sok szépet tudott elmondani! Egy magyar nyomdász bizonyára nem beszélt volna így Magyarországról. Én magam is számtalanszor hallottam az itt utazó magyar szaktársaktól, hogy: Magyarországon nem érdemes utazni. S ha a magyarok így beszélnek Magyarországról, mit szóljanak a külföldiek? . . . De az a német, kinek senkije, semmiye sincs ez országban, nem átalotta fenhangon kijelenteni, hogy igenis, Magyarországon érdemes utazni.

— Sok országot bejártam, — mondotta — sok népet ismertem meg, de oly szép országot, a mely annyi változatosságot mutat, mint Magyarország, oly jó, barátoságos népet, mint a magyar nép, nem találtam! . . .

Kell ennél szebb dicséret?!

Nem tartozom a sovíniszták közé, de ennek a dicséretnek örültem. Talán ha valaki más mondta volna, nem veszem dicséretszámba; de ha rátekintettem ennek a szaktársnak szép fehér hajára, ha tekintetbe vettem azt a 99 esztendő, a mely akkor vállaira nehezedett, be kellett látnom, hogy nem gúnyolódik; hittem, hogy tiszta szívéből igazat beszél. S hogy igazat beszélt, arról az alatt a három hét alatt, a mig együtt utaztunk, többszörösen meggyőződtem.

Mielőtt útra keltem, tudtomra adta, hogy szeretne velem utazni. Persze én örömmel ragadtam meg az alkalmat, hogy ezzel a világlátott szaktárssal utazzam. Nem is bántam meg.

Sokat utaztam életemben, de egész bátran állithatom, hogy oly kellemesen nem múlt el az idő soha, mint ez alatt a három hét alatt. Az én öregem nem fogyott ki a mondanivalókból. Mindig akadt valami, a mit nekem elmeséljen. Ha egy faluba értünk, rögtön előállt valamelyes visszaemlékezéssel, hogy itt ez vagy az történt velem.

Nürnberg közelében van egy kis falu: Beilngries; a mikor ezen átmentünk, figyelmeztetett, hogy majd ha a falun túl leszünk, elmond egy mulatságos históriát, a mi vele itt megtörtént. Alig vártam, hogy a falunak a végét érjük, s nem mulasztottam őt figyelmeztetni az utolsó háznál, hogy váltsa be ígéretét.

— No, ne hidd, hogy valami nagyon mulatságos történet, — mondá — az egészben az történt velem, hogy egy kissé — akaratom ellenére — megfürödtem, a mely fürdő után hat hétig nyomtam az ágyat a ludwigshafeni kórházban. Ugyanis egyszer, régen, e falun keresztül utaztam. Nagyon éhes voltam s miután pénzem nem volt, ráfanyalodtam arra, hogy »armer Reischer« módjára elmenjek — *fechtolni*, azt hittem, hogy legalább pár darab kenyeret tudok az itteni »kaffer«-októl* kicsikarni. Reményemben azonban csalatkoztam. Az első háznál azt mondták, hogy »nincs itt semmi!«; a másik háznál meg azt mondták, hogy »menjek dolgozni«, s mikor a harmadik házba be akartam menni, előttem termett egy fölfegyverzett csendőr s azt kérdezte:

* *Kaffer* a vándorlók nyelvén parasztot, földművest jelent; de ezzel a kifejezéssel illették azt is, a kit nem akarnak egyenesen ostobának nevezni.

— Mit keresett maga abban a háznál?
Hazudni úgy sem lehetett (mert nem hitte volna el), tehát minden teketória nélkül kimondtam:

— Fechtolni voltam!

— Nem tudja maga azt, hogy koldulni nem szabad?

— Hm, tudni csak tudnám, de hát tetszik tudni, nagyon éhes voltam és a szükség törvényt ront . . .

— Jöjjön velem! Ön el van fogva!

— Még nem! — mondtam és ezzel elkezdtem szaladni, a mennyire csak öreg lábaimtól kitellett. A csendőr persze utánam.

Hiába kiabálta utánam, hogy ha meg nem állok: lelő, én csak szaladtam tovább. Nem azért voltam 15 évig katona Borneo szigetén, hogy egy ilyen »federhändler«* fenyegetéseitől megijedjek.

A falu végén az országút egy nagy kanyarulattal megkerül egy körülbelül másfél méter széles patakot; én ezt a nagy kerülőt meg akartam spórolni azzal, hogy neki-vágok a rétnek és átugrom a patakot; ez okoskodással — ha sikerült volna — legalább egy fél kilométernyi utat nyerek az utánam szaladó csendőr előtt. Azonban a végzet úgy rendezte, hogy szándékomat végre nem hajthattam.

Ugyanis mikor a patakot átugortam, a túlsó part széle leszakadt alattam és én derékig álltam a piszkos, iszapos vízben. Hát most képzeld el magadnak, hogy milyen egészséges az: tél küszöbén ebben a hideg, rohanó moslékban megfürödni. Brr! Még most is borsózik a hátam, ha rá gondolok erre az önkénytelen fürdőre. Mindazonáltal azt a szándékomat elértem, hogy az engem üldöző csendőr maradjon el; mert a mint leszakadt alattam a part, a csendőr is megállt az országúton s mig én mérgeződtem és káromkodtam, addig ő a hasát fogta nevetésben. Nem is üldözött tovább. Az ördögbe is, csak megért neki ez a multság 20 pfenniget, a mit értem kapott volna — ha elfog . . .?!**

Ilyen és ehhez hasonló történeteket folyton tudott mondani; úgyszólván kifogyhatatlan volt ilyenekben. Hja, abból a 99 esztendőből, a mit eddig átél, ki is télt egy jó csomó.

De rátérek tulajdonképeni tárgyamra: az öreg nyomdász életrajzának ismertetésére.

Schutzengl Gerzson 1794-ben született Elzász egy kis falucskájában: Mühlbergben. Francia földön német szülőktől származott, a kik Württembergből vándoroltak ide be, hogy itt a takácsmesterséget folytathassák.

Mint szegény szülők gyermeke, tízéves korában Strassburgba került a ferenczrendiek kolostorába, a honnan azonban — valószínűleg a túlszigorú bánásmód miatt — egy év múlva megszökött.

Nagyon messze volt szülőföldjétől s így már 11 éves korában a nagyvilágban magára maradt, hogy a megélhetés nehézségeivel megküzdjön. Atyjától, anyjától nem kaphatott segílyt, de még csak hírt sem szerezhetett róluk. Azt sem tudta, vajjon élnek-e, meghaltak-e?

* *Federhändlernek* nevezik a vándorlók — valószínűleg tollas kalapjuk után — a *csendőroket*.

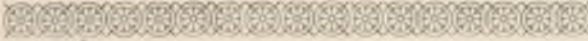
** Ha egy csendőr valamely »csavargó« vándorlegényt kolduláson ér és azt beszállítja, kijár neki 20 pfennig; Ausztriában egy hatos. Némely lelkiismeretlen csendőr ebből jó üzletet csinál.

De viszont szülei sem tudhatták, hogy mi van gyermekökkel. Jó helyen gondolták a kolostorban, a hová kitaníttatás végett adták át, s bizonyára nem jutott eszükbe hogy gyermekek a kolostorból meg is szökhetnek.

A kis Schutzensgl azonban, a mint a szabadban érezte magát, rögtön pártfogót keresett és talált is magának egy strassburgi nyomdász személyében a ki az értelmes fiút azzal a feltétellel vette magához, hogy kiiskoláztatása után műhelyében kell a nyomdászatot tanulnia.

Venkovits Károly.

(Folyt. köv.)

Előfizetésre való felhívás.

Rohamos átalakuláson ment át a könyvnyomtatás mestersége az utolsó évtizedekben. A régi merev formákból kivetkőzött már a könyv, az ujság, a címkérttya, a verses könyv, a plakát: szóval minden, a mi a könyvnyomtató-sajtókból kikerül. A jövő esztendei mainzi ünnepségek, a melyeket nagymesterünknek, *Gutenberg Jánosnak* ötszázadik születésnapja alkalmából rendeznek a világ könyvnyomtatói, élénk tanúságai lesznek ennek a nagy haladásnak. Nagyrésze van ebben a szakirodalomnak, a mely gyorsan közvetítette az újabb eszméket és helyes, értelmes útbaigazításokkal szolgált minden szakmabeli dologra nézve.

Egyik szerény, de lelkes faktora volt ennek a nagy munkának a *Könyvnyomdászok Szakkörének* kiadásában megjelenő **Magyar Nyomdászok Évkönyve**, mely most már *tizenötödször* kerül a könyvpiacra. Szép múlt ez a magyar szakirodalom életében, a melyet csakis a magyarországi szaktársak lelkes támogatásának köszönhetünk.

Nem is akarunk mi ezért háládatlanok lenni, mert minden tőlünk telhető erővel azon iparkodunk, hogy mindig a legjobbat, a leghasznosabbat és legújabbat adjuk az olvasónak.

Az 1900. évfolyamot is bővebb tartalommal adjuk ki, mint a tavalyit. *Hirdetéseinket Budapest legelső akcziószeszedei állítják elő*, cikkeinket pedig a legismertebb magyar és külföldi szakemberek írják.

A mostani Évkönyv szellemi tartalmának és a hirdetések szedésének megbírálsát *olvasóinkra bizzuk*.

Ugyanis a szak- és irodalmi bizottság három díjat bocsátott az Évkönyv szerkesztője rendelkezésére, még pedig:

- 50 koronát mint első díjat a legjobb cikkre,
- 40 koronát a második legjobb cikk jutalmazására és
- 30 koronát a legjobb hirdetés díjazására.

Eddig úgy volt, hogy az ilyen díjak felett a szak- és irodalmi bizottság döntött, most azonban ezt magára, mint legilletékesebbre, az olvasóra bizzuk. Itéljenek magok a szakemberek elfogulatlanul, mert ebben megnyugodhat mindenki. A bírálat olyképen történik, hogy mindenik Évkönyvhöz egy számozott lapot mellékelünk, melyen az olvasó maga bírálja meg, hogy

1. melyik cikk volt a legjobb, azaz melyik érdemli az első díjat,
2. melyik érdemes a második díjra,
3. melyik volt a legjobb hirdetés.

Pályázatot se a cikkekre, se a hirdetésekre nem hirdetünk, mert a szak- és irodalmi bizottság a szerkesztővel együttesen gondoskodik az anyagról. De azért bárkitől is szívesen veszünk jól megírt és praktikus témát fejtető cikket és közre is adjuk, ha az megüti a mi mértékünket. Két egyforma tárgyú cikk közül természetesen a jobbat választjuk ki.

Az Évkönyv alakja olyan lesz, mint a tavalyi, nagy 8°, e nagyobb alakban jobban kidomborodnak a modern hirdetések és a példákkal kísért cikkek is nagyobb keretben mozoghatnak.

Az Évkönyv **november végén** okvetlen megjelenik, s daczára a nagyobb tartalomnak és díszesebb kiállításnak, előfizetési ára a régi marad, vagyis helyben *60 krajczár*, vidékre portómentes küldéssel *67 krajczár*, ajánlott küldéssel *82 krajczár*, mely összeg helyben a kör bizalmi férfainál vagy az ívtartóknál, vidéken pedig az erre vállalkozó szaktársaknál *tíz krajczáros heti részletekben* is törleszthető; **a megjelenés után** egy-egy példány helyben *70 krajczár*, vidékre *77 krajczár*, ajánlott küldéssel pedig *92 krajczárba* kerül.

Utánvételes küldésre nem vállalkozunk.

Az előfizetési pénzek (vidékről legcélszerűbb postautalványon) a *Grafikai Szemle* címére: *Budapest, V., Hold-utca 7. sz.* küldendők.

Minden tíz Évkönyv után egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Budapesten, 1899. július hó.

A Könyvnyomdászok Szakkörének irodalmi és szakbizottsága
névében

Tichy Ákos
szerkesztő.

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

E rovatban bárki tehet röviden fogalmazott közérdekű szakkérdéseket, a melyre a feleletet mindig a következő számban, ugyanaz alatt a szám alatt adjuk, a mely szám alatt a kérdést tették. De nemcsak kérdéseknek, hanem az azokra vonatkozó feleleteknek is szívesen adunk helyt.

Felelet.

3. Vegyünk elő két könyvet, melyek egyikénél a gerinczsor alulról megy fölfelé, a másiknál felülről lefelé. Helyezzük azokat például valamely magasabb állványon egymás mellé s próbáljuk meg, melyik olvasható el könnyebben. Én egy ilyen próbát tettem, s részéről könnyebben olvashatónak találtam azt a gerincz-sort, a melyik *alulról* ment *fölfelé*. A könyv alján kezdődő szövegbe ugyanis könnyebben belekap a szem, tekintetünk könnyebben fut végig a betűkön felfelé, mint lefelé, ha *fokozatosan* fut *közélről* távolabb eső dolgokra, mint ellenkezőleg. Próbálja meg csak ezt az olvasó is, s hiszem, hogy igazat fog adni nekem. Nézetem szerint tehát az a gerincz-sor helyes, mely *alulról* megy *fölfelé*.
Kovács Károly.

4. A *korona* és *fillér* hivatalos rövidítése: *K.* és *f.* Így rendelte el azt a miniszterium.

VEGYESEK.

Az *Iparművészeti Múzeumban* érdekes kiállítást láttunk a múlt napokban. Itt voltak közszemlére kitéve azok a pályamunkák, a melyek a Brázay-féle és a Magyar Fém- és Lámpaárnyágyár plakát-pályázatára és a Goldberger Samu és Fia által hirdetett czégekártyára beérkeztek. A kik látták e kiállított dolgokat, azok ugyancsak csóválták a fejüket a zsüri ítélkezése miatt. A Brázay-plakát első díját, a 200 koronát

egy olyan munkának ítéltek oda *egyhangúlag*, mely bizony még dicséretre se volt érdemes; de nagy kegyesen megdicsérték a 29. számú pályamunkát, a mely bájos elegáncsiájával messze kiemelkedik az összes beküldött pályamunkák közül. Ez sokszorosításra is igen alkalmas, míg az első díjat nyert plakát masszívabb emberei azzal a vörös pecséttel, a melyet a hírlók bizonyára hajzatnak neveznek, nem alkalmas a sokszorosításra. Úgy tudjuk, hogy maga Brázay se hajlandó azt megcsináltatni. — A Lámpaárúgyárnál már jobb volt az ítélet, mert a szerény »Vázlat« jelige mellé rejtőzött pályázó igen »sokatomondó« rajtot produkált. — A Goldberger-féle 200 koronás díjat a »Kék kendő« jeligével bíró munka nyerte, a melynél szintén találkoztunk volna érdemesebb az első díjra. Az egész kiállítás különben arról győzött meg, hogy a zsűri felhelyezte a »művészi« szempontot a közönségre való hatásnál. Már pedig ennek helye lehet a Műcsarnok képeinél, de nem egy sokszorosításra szánt reklámterméknél.

A szakiskola ügye a fővárosnál. Nem tudjuk, hogy örülünk-e annak a legújabb hírek, mely bennünk a szakiskola ügyének a fővároshoz lett áttételéről értesít, avagy aggodalommal fogadjuk, mert a hír szerint a főváros az tárgyban intézett leirat *csak kívánatosnak* jelzi a szakirányú tanonciskola létesítését s arra hívja fel a fővárost, hogy ez ügyben bocsátkozzék érintkezésbe a főnökegyesülettel, mely ennek érdekében anyagi áldozatra is hajlandó. Mi abban a reményességben voltunk, hogy a miniszterium e tekintetben határozott felhívást fog intézni a fővárosra a végett, hogy a nyomdásztanoncokat csoportosíttassa és szakszerűleg oktattassa. Ily viszonyok között azonban alig lehet reményünk arra, hogy a szakiskola az idén még létesülni fog, mert míg az ügy a főváros illetékes fórumain keresztül megy, ahhoz alig elégséges már az az egy pár hét, mely az új iskolaév megkezdéséig hátra van, pedig még a szervezkedéshez is kell valamelyes idő. Sőt nem lehetetlen, hogy a fővárosnál az ügy a poros akták közé kerül és a feledés örvényébe jut. Ez azonban nagyon szomorú világot vetne a mi közviszonyainkra, ha még oly intézményt is, mely semmi különösebb megerőltetéssel nem járna a fővárosra nézve, elejtene vagy elaludni engedne. Az egész intézmény létesítéséhez alig kell egyébként, mint akarat és a rendelkezésre álló eszközök helyes felhasználása. Igazán kíváncsian várjuk, hogy vajjon a főváros tanácsa miképp fog elbánni ez ügygyel.

Handlél! Lapunk egyik olvasója e cím alatt a következő sorokat küldte be szerkesztőségünkhöz: »Mikor az ország fővárosában egyre-másra bontják az ócska kulipintyókat és építenek helyettök modern palotákat, mikor egyik évről a másikra egészen új városrészek keletkeznek: akkor maga a szűk főváros beáll handlélnek és egyre-másra szedi össze az ócskaságokat. A városházak beköltöznek az ócska Károlykaszárnyába, az eladásra kerülő ócska nyomdákat pedig összevásárolja a főváros, hogy abból megalkossa az »egységes« házi nyomdát. Az alap a Herkó Péter nyomdája volt, most pedig a néhai Magyar Nyomda ócskaságai mentek át a város tulajdonába. Úgy halljuk, hogy most már lemondtak a polgármester elfogadószobájának hűszezer forintos berendezéséről és azt is csak az ócskaság-piaczon vásárolják össze. Fő az, hogy mindent hazai kézből szerezzenek be s elvül tüzték ki, hogy külföldi ócska nyomdákat és régi bútöröket nem vásárolnak össze. Mindenesetre dicséretreméltó a »hazai« dolgoknak illeténi való felkarolása; de hát akkor a hivatalsemélyzetet is öreg, nyugdíjas egyénékből állítsák össze, mert azok olcsóbbak is és jobban beillenek az öreg bútörök közé.« Közöltük e sorokat, hogy alkalmas adjunk a fővárosnak a védekezésére. Azt mi is tudjuk, hogy a néhai Magyar Nyomdát megvette a város; de arról nincs tudomásunk, hogy a polgármesteri hivatal bútöröit az ócskaság-piaczon szerzik be.

Az Athenaeumban megjelenő *Nemzet és Magyar Ujság* októbertől kezdve megszűnik. A lap szerkesztőségének már fel is mondott a kiadó-társulat s úgy halljuk, hogy a két lap helyett nem is indítanak ott más ujságokat. Ezt azzal okolják meg, hogy a kormányknak nincs szüksége félhivatalosra, azért szűnik meg a két ujság. A vidéki lapok pedig egyre a *Budapesti Naplót* emlegetik félhivatalosul és annak főszerkesztőjét mondják a miniszterelnök sajtóügyi tanácsosának. Mi hát az igaz?

Könyvkötők a kereskedelmi miniszternél. Mint a hírlapokból tudjuk, a könyvkötők ipartestületének kiüldöttsége a végett járt a miniszternél, hogy sanyarú helyzetükön javítsion. Szerintök »annyira rosszabbodott a helyzet, hogy a régi mesierek kénytelenek szolgának szegődni, mert a nagyobb intézetek elveszik a kenyereket s az ifjabb munkaerőt saját kárakra neveltek«. Azt hisszük, hogy nem az ifjabb munkaerő oka a bajnak, hanem az, hogy egyik a másik kárára dolgozik. Náluk is a határtalan szenykonkurrenczia teszi az ipart tönkre, éppen úgy, mint nálunk.

Fodor István, jelenleg Budapestnek egyik elsőrangú elektromossági szaktudósa, ifjúságában — tudvalevőleg — a szekrény mellett állott és jól emlékszünk arra az időre, midőn még mint a pozsonyi nyomdászegyesület buzgó jegyzője hűségesen referált a Typographia hasábjain az ottani egyesületi élet ügyes-bajos dolgairól. Azóta Fodor, engedve hajlamai sugallatának, a villamosság érdekesítő nagy munkakörében találta élethivatásának valódi terét és ma már nemcsak nálunk, hanem a külföldön is, számos villamossági irodalmi munkái révén, elismert szakteknitély hírében áll. Mindeme különben ismeretes dolgok fölemlítése csak azért történik, mert nemrégien olvastunk újra egy hosszabb tárcaczikket Fodor ex-szaktársunk tollából a Pester Lloydban, mely czikk komolyan inti a nagyközönséget a lapokban időnkint föl-fölmerülő elektromos fölfedezésekről szóló, némelykor nagyon is fantasztikus híreknél késpézn gyanánt való elfogadásától. Czikke első részében Fodor a drót nélküli való telegrafálás foglalkozik s bár bizonyos körülmények közt elismeri az új találmánynak nagy fontosságát, mégis annak csak korlátozott hasznaveletőségét hangsúlyozza, abból a szempontból, mivel az ingatag alapon nyugvó új fölfedezés a jelenlegi telegrafálási rendszerrel szemben távolról sem nyújtja azt a biztosságot és exaktitást, mit a táviratozásban eddig megszoktuk és e szerint követelni jogosítva vagyunk. Czikke további folyamában Fodor kedélyes modorban megemlékezik Amerikában élő horvát hazánkfíáról, Tesla Miklósról, annak a villamossági erőnek átvitelére vonatkozó experimentumait bírálva. Itten mint szakember valódi értékükre redukálja a lapokban megjelenő, olykor ugyancsak hajmeresztő vívmányokról mesélő híradásokat, melyekhez a Tesla és mások által művelendő elektromossági átalakítások nyújtják az alapot.

Kner Izidor gyomai nyomdatulajdonost e hó 16-án szép ovációban részesítette személyezte. Csöndben, titokban készülődték főnökük huszonöt éves működésének jubileumára és azt július 16-án meg is tartották. A jubileum alkalmából csinosan kiállított füzetet adtak ki, a melyben elmondják főnökük pályafutásának történetét. Kner úr a jubileum napján *Augenfeld Miksa* üdvözlő beszédére azt válaszolta, hogy önként megadja a személyzetének a kilenczórai munkaidőt, minden alkalmazottjának évenként egyheti szabadságot ad előre kiadott heti fizetéssel és a rendes ünnepek mellé még márczius 15-ét is ünneppé avatja nyomdájában. — Ehből újabban is csak arról győződhetünk meg, hogy »minden ékesszólásnál szebben beszél a tette«.

Az irodalmi és művészi szellemi tulajdonjog védelme ügyében nemrégien Berlinben tárgyalások folytak Ausztria-Magyarország és Németország közt, melyek előreláthatólag már legközelebb törvény útján végbefejezést fognak nyerni. A következő eset mutatja, mily szükséges már ily törvényes intézkedés. Megtörtént, hogy egy budapesti könyvkiadó német nyelven utánnymotta Zola Emil több regényét s azokat Németországban is kezdte terjeszteni. Ez eljárás ellen egy stuttgarti cég, mely megváltotta a szerzőtől műveinek német nyelven történő kiadását, óvast emelt, mire a berlini rendőrség a budapesti cég könyveit sorra kezdte elkobozni. Túlbugzóságában aztán a berlini rendőrség egyben Zola eredeti francia kiadását is lefoglalta, a mi módfeletti újságlármára adott alkalmat, mig nem kiderült a rendőrség botlása és a francia kiadás újra szabaddá tételét.

A párisi kiállítók figyelmébe. Az 1900. évi párisi nemzetközi kiállítás már április hó első felében nyílik meg, s miután a kiállítók tárgyaknak a szabályzat értelmében legkésőbb 1900. évi február hó derekáig a helyszínen kell lenni, a tetemes időt igénylő szállítások már a folyó év december havában fognak megindulni. A kiállítóknak tehát saját érdekükben igyekezniök kell, hogy a kiállításra küldendő tárgyaikkal minél előbb elkészüljenek, illetve azokat a folyó évi november 15-étől december 15-éig terjedő időközben — a mennyiben a szállításról nem gondoskodnak közvetlenül — a magyar királyi kormánybiztosságnak rendelkezésére bocsáthassák. A szállítás, csomagolás stb. részleteiről az egyes kiállítók külön szabályzat útján kellő időben tájékozást fognak nyerni.

A közlekedési muzeum igazgatóságától vett értesítés szerint — az eredetileg közölt időn (hétfőn, szerdán, pénteken délelőtt 9—12-ig és délután 2—6 óráig) kívül — ezentúl vasárnap délelőtt 9—12 óráig is nyitva fog tartatni a közönség részére. Ez intézkedés által alkalmuk lesz a muzeum megtekintésére mindazoknak is, a kik foglalkozásuknál fogva a muzeumot hétköznapon nem látogathatják.

Halálesetek. Junius hó 28-án hunyt el *Novotha János* betűszedő, az egeri érseki liczeumi nyomdának kiérdemült tagja, élete 65-ik évében. — Folyó hó 2-án pedig *Báter János*, nyomdatulajdonos Szeged-zárdon, 43 éves korában.

Bécsben a Neues Wiener Tagblatt című napilapnál hat Linotype-rendszerű szedőgépet állítottak fel; négy másik ilyen gép pedig közlekedési időben lesz működésbe helyezve ugyancsak nevezett lapnál.

S ezzel a szomszédos Ausztriában is kezd számbaveendő tényező lenni a »vaskollega« szakmánkban.

Apáca-kollégák. Azt mondják, hogy a papok ellenségei a nő-emancipációknak. Pedig ez téves felfogás, mert a főtisztelendő urak, a hol csak lehet, mindig gondoskodnak arról, hogy az apácáknak újabb és újabb egzisztenciát teremtsenek. A »kedves testvérek« éppen olyan jól tudnak bánni az óvokban az apró kis babákkal, mint a kórházak nyugós betegeivel; épp olyan szigorral buktatják meg a felső leányokat, mint a milyen ájtatosan énekelnek a templomok kórusain. Most azonban az apácák nekünk is »kedves testvéreink« lettek, a mennyiben mint egy német szaklaphon olvassuk — Salzburgban egy katolikus jellegű nyomdában húsz apácát állítottak a szekrények mellé, a kik a »Gott grüß' die Kunst« helyett bizonyára a »Gelobt sei Jesus Kristus« köszöntéssel üdvözlék a betévedő valczoló kollégákat.

A németországi nyomdászegedek szövetekeze (Verband) tagállománya a folyó évi április hó 1-én kezdődő új egyesületi évvel 26.377 főből állott. A márczius hó 31-vel lezárt pénztári kimutatás 1,594.201 márka készpénzálladékat mutat fel; a mult egyleti év bevételei kitétek 1,392.049 márkát, kiadási ellenben 879.447 márkát, az elért 512.602 márkára rugó fölösleggel a szövetekezet vagyoni állapota 2,106.823 márkára szaporodott.

A berlini korrektorok egyesülete testületileg belépett a németországi magánhivatalnok szövetekezetébe, miáltal a korrektorok helyzete mindenestre úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben jelentékeny módon gyarapodni fog.

Legegett kiállítás. Folyó hó 8-án lett a lángok martaléca az olaszországi Como városában Volta tiszteletere rendezett elektronos kiállítás, mely alkalommal számtalan egyéb értékes tárgyakkal több nagybecsű Volta-eréklye is elpusztult.

Párisban a küszöbön álló világkiállítás folytán tetemesen javult a nyomdászok helyzete; a használható munkaerők mindinkább keresztek. Mindazonáltal komolyan intjük a Párisba meneteltől mindazokat, kik nem bírják elég kellően a francia nyelvet; egy másik nélkülözhetlen kelleke az odamenőknek a minél duzzadtabb állapotban levő pénztárca.

A Dreyfus-ügy borderó-papirosa. A Papier-Zeitung ezeket írja: A földkerekség közvéleményét már oly hosszú idő óta izgalomban tartó Dreyfus-affér fordulataiban tudvalevőleg az az ítélet volt döntő befolyással, melyet a papir-szakértők a borderónak papírjára nézve hoztak, Esterházy őrnagynak két, előbbi időből származó magánlevelével összekötetésben. A szakértői vélemény főbb pontjai ezek: 1. Mind a három papir másolópapir, külsejükben és tapintásukban teljesen egyformák, vizvonalakkal karrirozottak, minden négyzet négy milliméter oldalhosszal. 2. A Palmer-féle vastagságmérő szerint mind a három papir egyenlő. 0'020 és 0'022 milliméter közt mozgó vastagsággal bír. 3. Az összehasonlított papírdarabok kis terjedelme daczára ki volt puhatolható a négyzetcentiméter súlya, mely a borderónál 0'0031 grammból állott, míg a másik két papírnál 0'0029 grammot tett; itt azonban megjegyzendő, hogy a borderó a sok kézben való forgás következtében meglehetősen bepiszkolódott. 4. Mind a három papiros enyvezése gyanta és keményítőből áll, állati enyv nélkül. 5. Éterben történt bemártás után mind a három papiros elvesztette átlátszóságát. 6. Mind a három papiros farostanyagból készül, csekély rongyanyag hozzáadásával. 7. A papirosok származási helye nem volt kipuhatolható. Viz- és egyéb gyári jegyek hiányzanak. Ilyszerű papirosok tíz-tizenkét évvel ezelőtt úgy a kül-, mint a belföldön gyakran voltak forgalomban, azóta divatjuk lejárt, mindazáltal egyes kis raktárakban Párisban és a vidéken még árusítatnak. — Végkövetkeztések: 1. Mind a három papiros formátumja egyenlő és pedig oktáv-alakú, a Franciaországban szokásos oktáv levélpapiros nagyságában. 2. A karrirozás egyforma, 4 milliméteres csomónagyságú gazeval előállítva. 3. A borderó papirosának színárnyalata a Rouenből 1894. augusztus 17-ről keltezett levél papirosával egyenlő. 4. A másik, 1892. április 17-ről keltezett levél színárnyalata valamivel világosabb. 5. Mind a három papir tapintása egyforma. 6. A papírok átlátszósága egyforma. 7. A papírok vastagsága egyforma. 8. A papírok súlya egyforma. 9. A papírok enyvezése egyforma. 10. A papírok készítés-helye nem határozható meg, valószínűleg azonban francia termékek. Mindent összevetve, mind a három papiros a legnagyobb összhangzatosságot mutatja.

A névjegy. A névjegynek is van természetesen története, a melyet egy párisi lap ime a következőképpen vázol: Nincs is annak nagy ideje, hogy a névjegyet feltalálták. Csak XIV. Lajos alatt kerültek használathoz legelőször. Akkor nagyon egyszerűen oldották meg a kérdést. Mindenki tartott magánál játékkártyát, s ha az, a kit meg akart látogatni, nem volt otthon, elővett egy »blatt«-ot, ráírta a nevét

s oda dugta az ajtónyílásba. Egyébként ez a szokás se volt nagyon elterjedve, mert sem Mme de Sévigné-nál, sem más előkelőségeknél nem szerepelnek az effajta névjegyek. A tizennyolcadik században kedvet kaptak a művészek ahhoz, hogy névjegyeket rajzoljanak. A nevet virágokkal, vagy allegóriákkal körítették, a melyek a tulajdonos hivatására vonatkoztak. Ez a divat meglehetősen hosszú ideig kitartott. A mult század végén a névjegyek díszé még dúsabb, akkor a m. tologiáért lelkesedtek a művészek. Fenmaradtak még névjegyek, a melyeken antik romok, összeomlott templomok s hasonló képek láthatók. Akkor következnek a trubadur- és lovagképek. Az első császárság idején Franciaországban és a restauráció alatt a névjegyek képei nagyon rossz ízlésről tanuskodnak. 1820-ban a névjegyek használata általánossá válik. Nagyobbreszt kiállhatatlan négyzögletű kartonokat használtak, a melynek az egyik sarkát letépték, a helyett, hogy behajtották volna. 1880 óta már mindenféle finomabb anyagból állítják elő nagy változatosságban a névjegyet. Manapság a névjegy a lehető legegyszerűbb. A karton alakját és a betűket nagy gondal választják meg. Egy csomó apróbb jelből meg lehet tudni a névjegy gazdájának korát, jellemét, legfőképen pedig állását.

A két zérus. Ezt az illetlen jelzést most akaratunkon kívül fejtegetnünk kell, mert a jövő esztendőben látni fogjuk az összes — leveleinken. Ezt bizony a washingtoni egyetemes postakongresszus határozta el így. A postabélyegzőkön ugyanis nincs rajta az esztendőnek mind a négy számjegye, csak az utolsó kettő, például az idén: 99. A jövő évről, 1900-nak, ki nem mondható szám a két utolsó számjegye, azaz 00, de azért futnevezett postagyűlésen a német delegáltak ajánlatára megállapodtak, hogy a rend kedvéért az egész világon megtartják a postabélyegzőkön ezt a jelzést. Szóval, a jövő évben minden postai küldeményen rajta lesz az ominózus 00.

Helyreigazítás. A mult számban megjelent ama téves hírrel szemben, mintha üzletemet eladtam volna és hogy Wottitz Vilmos úr azt saját neve alatt folytatná, igazsághiven kijelentem, hogy jó hírnevű fotocinkografiai műintézetem csak úgy mint azelőtt, tovább is fennáll és hogy egyedüli tulajdonosa és szakközvetítő vezetője mindenkor magam voltam és most is vagyok. Kérem a tisztelt szakértő közönséget, hogy a Wottitz V.-vel jelzett kliséket az én kliséimmel, melyeket »Wottitz M.«-mel jelzek, össze ne téveszse. Wottitz Manfréd, fotocinkografiai műintézet, VI. Király-utca 30.

Rehwalld Ferencz fia reichenbergi czég mai számbunkban megjelenő hirdetését ajánljuk olvasóink figyelmébe, mint a mely czégtől rendkívül olcsón szerezhetnek be ruházathoz való szövetekeket és posztókat.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Hold-utca 7. sz.

Kiadótulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

A lap papirosa Moiret F. Ödön papirnagykereskedéséből való.

Felelős szerkesztő Tanay József. Főmunkatárs Firtinger Károly.

ELADÓ!

Egy kitünő karban lévő nagy kézi sajtó előnyös árban megszerezhető Kabos Ármin zentai nyomdatulajdonostól.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 frt.

Nagy szekrény
4 frt.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

WÜSTE F.

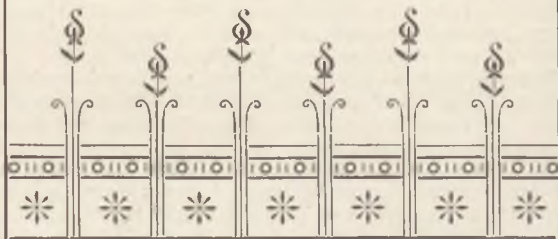
Iroda és raktár:

Budapest, VI., Király-utca 60. sz.

GYÁRT: könyv- és könyomdák részére való
fekete és színes, valamint réznyomáshoz szük-
séges mindenmü és színü festékeket.

Hengeranyag-gyár. ✂ ✂

✂ ✂ ✂ Kéze-gyár.

Egy nagy magas és világos
pinczehelyiség

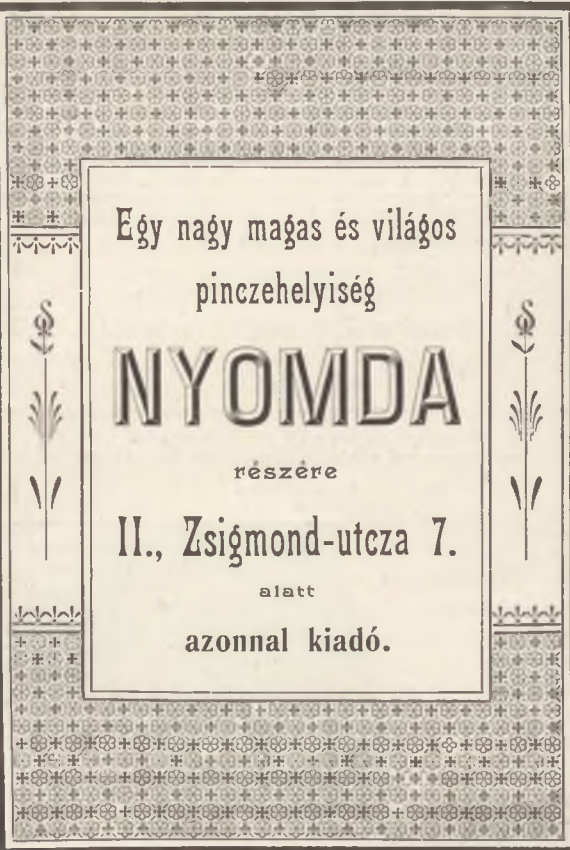
NYOMDA

részére

II., Zsigmond-utca 7.

alatt

azonnal kiadó.

Magyar-német revizor

ki a szláv- és idegen nyelvekben is jártas
és több évi gyakorlottsággal bir, nagyobb
nyomdában állást keres.

Czím a kiadóhivatalban.

Telefon 62-79.

BÖLE JÓZSEF ✂

Budapest

VIII., Vas-u. 7.

Stáhl-utca 1.

Elvállal

mindennemü épület-

és
butorasztalosmunkát.

Első magyar könyvnyomdai szakasztagos.

Javítások elfogadtatnak és pontosan eszközöltetnek.

A legkülönbébb czélszerű és divatos
Könyv- és címbetűkből
nagy választékot tart.

FISCHER ÉS MIKA
BUDAPEST
VI. ker., Révay-utca 6.
Betűöntőde ❁ Tömöntőde

Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva.

Ajánlja szabadalmazott
nyomdai vonalzó-berendezését
táblázatszedéshez. Egy oktáv-garnitúra 10 frt.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

REPRODUKÁLÓ-MŰINTÉZET
PHOTO-CZINKOGRAFIA
WITTIZ
MANFRÉD

AUTOTYPIA
PHOTOTYPIA
+ CHEMICRAFIA
4-SZÍNŰ NYOMÁS
PHOTOLITOGRAFIA

TELEFON 18 99
BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCA 30.

Legnagyobb GYÁR ❁ ❁
Ausztria-Magyarországban.

Hengeranyag.
Hengeröntés.

SCHIFF, SRPEK ÉS TSA

Budapest, VIII., József-utca 17.

FESTÉKEK könyv-, kő-, pléh- és fénynyomású ezélokra.

KÖZÖMBÖSÍTŐ FESTÉKEK
HÁROMSZÍNNYOMÁSHOZ.

Legfinomabb dísznyomat-, illusztrációnyomó festékek, könyv- és újságfestékek.

Törzsház: BÉCS.
*
Fiók: FLÓRENCZ.
*
Raktárak s képviseltek a világ minden fővárosában.
*
Gyári telefon 63-53.

Fluidicon, legjobb festék-konzerváló szer, a bőrsődést megakadályozza, a hengerre száradt festéket feloldja.

Vezérképviselő:
KAUFMANN GYULA
Budapest, VIII., József-utca 17. szám.

Mindennemű kellékek könyv- és könyvnyomdák számára.

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

Kitüntetések:

*Temesvár 1891.
Philippopol 1892.
Országos Iparegyesület 1892
Mill. kiállítás Budapest 1896.*

47.004. és 53.406. számú
osztr.-magyar szabadalmak.

ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

Telefon 56-64.

Gyár, iroda és raktár:
IX. ker., Márton-utca 19. szám.

Készít legjobb minőségű illusztráció-, újság-,
mű-, díszmű- és mindenféle színes festékeket.

Patent gelatin hengeranyag.

SZEDŐSORZÓK

igazítható feszítővel, szabad. saját találmány.

Bronzok. * Kenczék. * Koromégetés.

Umido, könyvművészeknek nélkü-
lözhetlen nedvesítő-szer
vezérképviselősege.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

**GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE
BUDAPESTEN.**

Körforgású nyomógépek.
újságok, könyvek és illusztrált
művek egy- és többszínbeni
nyomására, tökéletesített
tölcsér- és körbenforgó kés-
hajtogató készülékkel.

Könyvnyomdai kéziszajtok.

Tömönntödei berendezések.

Könyvnyomdai gyorsajtok.

Transzmisszió-telepek.

*Hungária akvizidensz-gyors-
ajtok.*

Egyszerű gyorsajtok 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépek, 2 festékszer-
kezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő
hengerrel.

Tegelynyomású gyorsajtok.

Önműködő késköszörülő-gépek.

Csomagoló- és simítóajtok.

Papírvágó- és papírfuró-gépek.

Aranyozó-, dombornyomású és ki-
vágó-sajtok.

Használt gyorsajtok

alaposan kijavítva és átalakítva jóállás
mellett jutányos árért eladók.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYÁR RAKTÁRA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapított 1829. évhen.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
horiték-, csomagoló-,
göngy-, itató-,
szűrle- és min-
dennemű meri-
tett nyomda-
papírok.

MÁSOLÓ-,
SELYEM-
és VIRÁG-
SELYEMPAPÍROK.

Merített író-, öbmdny-
és könyvpapírok.
PAPIZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Súlyom-utca 13.

FRISCH FRIGYES

mechanikai műhelye

BUDAPESTEN

V., Akadémia-utca 7. sz.

Különleges műhely a könyv-
és könyvnyomdákban használatos
mindennemű gépek, úgymint:
körforgógépek, könyv- és
könyvnyomdai gyorsajtók, té-
gelynyomású, fűző-, vágó-,
lyukasztó- és hasítógépek
javítása és átalakítására; el-
vállalja továbbá transzmisszió-
felszerelések, minden mecha-
nikai üzembe vágó műhelyek át-
költöztetését, valamint minden
szakra vágó munkálatok esz-
közlését.

Egyes gépek átalakításához ter-
vek díj nélkül készíttetnek.

Gázmotorok

javítása.

Száras Stereotipia.

Pár perc alatt

a készen szállított, száraz
stereotip-pépek a sze-
désre való egyszerű rápré-
selése által tetszésszerűtel-
menyiségű, öntésre tel-
jesen kész kifogástalan
matriczát nyerünk.

A matriczok szárítása
a szedésben levő üres-
ségek kitöltése, valamint
a lemezek kiszúrásával
járó eddigi munka teljesen
elesik. Részletes utasítá-
sok, minták, árjegyzékek
kívánatra küldetnek.

Mindennemű teljes
tömöntödei felszere-
lések szállítása.

Erste österr.-ung.

Trocken-
StereotypieWien,
IV., Paniglgasse 17/a.

Könyv- és
ujság-
nyomdákban
nélkülöz-
hetetlen

Minden kulturállamban
szabadalmazva.

TELEFON 23-70.

Első magyar

Betüöntöde

Részvénytársaság

* * * Budapest, VI., Desseffy-utca 32.

Egész nyomdai berendezések jutányosan és gyorsan fogatosítottak.

Folyton dús raktárt tart

magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címzetűkben

továbbá

körzetek, rézléniák és kizárásokban.

A legkülönfélébb

ékitmények és egyéb nyomdai felszerelvényekben.

!!! UJDONSÁG !!!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT

CZETTEL ÉS BENDTNER

SZABADALMA.

- Nagy-Becskerek**
Grcsits I.
Jokly Lipót.
Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajter L. és Mayer R.).
- Nagy-Bittse**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed**
Nagyenyedi könyvnyomda és papíráruhágyár r.-t.
- Nagy-Kálló**
Sarkadi József.
- Nagy-Kanizsa**
Fischel Fülöp.
Gondos Ignác.
Krausz és Farkas.
Wajdics József.
Weisz L. és F.
- Nagy-Károly**
Novák és Verő.
Róth Károly.
Sarkadi Nagy Zsigmond.
Wider Jakob.
- Nagy-Kikinda**
Kiadói nyomda. (tulajd.: Sedjakov Milán).
Milenkovits István.
Radák János.
- Nagy-Kőrös**
Bazsó Lajos.
Ottinger Kálmán.
- Nagy-lak**
Hubert Jenő.
- Nagy-Marton**
Gellis Henrik.
- Nagy-Mihály**
Landesmann B.
- Nagy-Rőcze**
Büchler Béla.
- Nagy-Surány**
Leuchter Sámuel.
- Nagy-Szalonta**
Reich Jakob.
- Nagy-Szeben**
Drotleff József.
Krafft W.
Reissenberger Adolf.
Tipografia r.-t.
Tipografia Archiepiscopiana.
- Nagy-Szent-Miklós**
Wiener Náthán.
- Nagy-Szombat**
Fiebig József.
Goldmann Miksa.
Horovitz Adolf.
Reisz Sarolta.
- Nagy-Szöllős**
Doktor István.
Zala Mór.
- Nagy-Tapolcsány**
Platzko Gyula.
- Nagyvárad**
Ifj. Berger Sámuel.
Déry és Boros
Freund Lajos és Társa.
Helyfi László.
Hönig I.
Láng József.
Laszky Ármin.
Neumann Vilmos.
Pauker Dániel.
Rákos Vilmos utóda.
Sonnenfeld Adolf.
Szent László-nyomda r.-t.
- Námesztő**
Schein M.
- Német-Bogsán**
Rosner Adolf.
- Német-Palánka**
Kristofek József.
- Nezsider**
Horváth I.
- Nyitra**
Huszár István.
Iritzer Zsigmond.
Neugebauer Nándor.
Reicheles Lipót.
- Nyiregyháza**
Jóba Elek.
Nagy Mór.
Piringer János (tulajdonos: Özv. Piringer Jánosné).
Szabolcsi Hírlap nyomdája (tulajd.: Székely Imre).
- Ó-Becse**
Gavansky M.
Lőwy Lajos.
- Ó-Kanizsa**
Bruck P. Pál.
Schwartz A.
- Oravicza**
Kehrer C.
Wunder Károly.
- Orosháza**
Pless N.
Veres Lajos.
- Orsova**
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.
- Ó-Széplak**
Nyitravölgyi gazd. egyesület nyomdája.
- Paks**
Rosenbaum Miksa E.
- Pancsova**
Jovanovics Testvérek.
Kosanics N. Miklós.
Vig Er.
Wittgischlager Károly.
- Pankota**
Ifj. Bod József.
- Pápa**
Goldberg Gyula.
Nobel Ármin.
Ref. főisk. nyomda.
- Pécs**
Madarász Béla.
Pécsi irod. és könyvny. r.-t.
Taizs József.
Wessely és Horváth.
- Pécska**
Ruber István.
- Perjámos**
Pirkmayer Alajos.
Sedjakov Milán.
- Petrozsény**
Figuli Antal.
- Pozsony**
Adler Zsigmond.
Alkalay Adolf.
Angermayer Károly.
Éder István.
Katholikus nyomda.
Preisak Győző.
Wigand K. F.
- Pöstyén**
Gipsz H.
- Predmér**
Links M. utóda: Rosen-zweig H.
- Putnok**
Gaertner Ignác.
- Ráczkeve**
Kauders Ferencz.
- Resicza**
Eisler József.
Hungaria-könyvnyomda.
- Rimaszombat**
Győrffy P. G.-né.
Lévai Izsó.
Náray I. A.
Rábely Miklós.
- Rozsnyó**
Kovács Mihály.
Sajóvidék nyomdája (tul.: Hermann I.).
- Rózsashegy**
Salva Károly.
- Salgó-Tarján**
Ifj. Bogenglück Ignác.
Friedler Ármin.
Pollacsek József.
- Sárbogárd**
Spitzer Jakob.
- Sárvár**
Stranz János.
- S.-A.-Ujhely**
Hegyalja-könyvnyomda (tul.: Alexander Vilmos).
Landesmann M. és Társa.
Lőwy Adolf.
Pannonia-nyomda (tul.: Jurcsó és Ocskay).
Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehlert Gyula).
- Sárospatak**
Ev. ref. főiskola nyomdája (bértő: Steinfeld Jenő).
- Segesvár**
Horeth Frigyes.
Jördens Testvérek.
- Selmeczbánya**
Bleyer Adolf.
Joerges A. özv.
- Sepsi-Szent-György**
Jókai-nyomda r.-t.
- Siklós**
Harangozó József.
- Sopron**
Breiner E. és Fia.
Hungária-nyomda.
Reininger Ármin.
Romwalter Alfréd.
Röttig Gusztáv.
Török és Kremszner.
- Stájerlak**
Rose V.
- Sümege**
Horvát Gábor.
- Szabadka**
Bittermann József.
Krausz és Fischer.
Szabados Sándor.
Székely Simon.
Tomics Miklós.
- Szamos-Ujvár**
Auróra-nyomda (tulajd.: Todorán Endre).
Öör. kath. egyházmegyei nyomda.
- Szokolca**
Neumann, Teszlik és Tsa.
- Szarvas**
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
- Szász-Régen**
Burghardt Rezső.
Besebch Károly.
- Szász-Sebes**
Stegmann János.
- Szászváros**
Minerva-nyomda r.-t.
Schäser A.
- Szatmár**
Lítteczky Endre.
Morvai János.
Nagy Lajosné.
Pázmány-sajtó.
Weinberger Testvérek.
- Szeged**
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Lajos.
Gönczi I. József.
Schulhof Károly.
Traub B. és Társa.
Várnay Lipót.
- Szeghalom**
Kovács Antal.
- Szegzárd**
Báter János.
Újfalussy Lajos.
- Székelyhid**
Kohn Sámuel.
- Székely-Keresztúr**
Szabó Testvérek.
- Székelyudvarhely**
Becsek D. Fia.
Betegh Pál.
- Székesfehérvár**
Debreczeni Gyula.
Kaufmann F.
Márián Pál.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
Székesfeh. és Vidéke ny.
- Szempcz**
Fischer Nátháné.
- Szentes**
Hollósy és Vajda.
Szentes és Vidéke nyomdája.
- Szent-Endre**
Schwarcz I.
- Szent-Gotthárd**
Wellisch Béla.
- Szenicz**
Bezsó János és Társa.
- Szepes-Váralja**
Buzás Dénes.
- Szered**
Sternér Dávid.
- Szerencs**
Simon József.
- Szigetvár**
Corvina-nyomda.
Kozáry Ede.
- Szikszo**
Blank Simon.
- Szilágy-Somlyó**
Bölöni Sándor.
Heimlich Weisz Katalin.
- Szill-Hadad**
Fein Sámuel.
- Szolnok**
Bakos István.
Fuchs Lipót.
Jász-Nagykún-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul.: Vezéry Ödön).
Wachs Pál.
- Szombathely**
Bertalanffy József.
Egyházmegyei könyvny.
Gábrriel Ágoston.
Seiler H. utódai: Szele és Breifeld.
- Tab**
Pfeifer Ignác.
- Tapolca**
Lőwy B.
- Tata**
Engländer és Társa.
Nobel Adolf.
- Temesvár**
Csanád-egyházmegyei nyomda.
Csendes J.
Délmagyarországi könyvnyomda.
Freund Gyula.
Mangold Sándor.
Posaune nyomdája.
Moravetz Gyula.
Stéger Ernő utódai.
Uhrmann Henrik.
Union-könyvnyomda (tul.: Ifj. Steiner Károly).
Veres Sámuel.
- Tisza-Füred**
Kohn Adolf.
Weiszmann Sámuel.
- Tolna**
Weltmann Ignác.
- Tolna-Tamási**
Jeruzsálem Ede.
- Torda**
Berla Samu.
Harmath József (tulajd.: Özv. Harmath Józsefné).
- Torna**
Rosenblüth Simon.
- Török-Kanizsa**
Bruck P. Pál
- Török-Szent-Miklós**
Rubinstein Sándor.
- Trencsén**
Gansel Lipót.
Skarnitzl X. Fr.
- Turócs-Szent-Márton**
Gasparik J.
Magyar nyomda (tulajd.: özv. Moskóczy Ferenczné).
Turócszentmártoni nyomda r.-t.
- Új-Arad**
Mayr Lajos.
- Újpest**
Fuchs Antal.
Salgó Testvérek.
- Új-Verbász**
Verbászi könyvnyomda (tulajd.: Boros György).
- Újvidék**
Fuchs Emil és Társa.
Hirschenhauser Benő.
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Popovics Testvérek.
- Ungvár**
Gellisz Miksa.
Jäger Bertalan.
Lévai Mór.
Székely és Illés.
- Vác**
Kir. orsz. fegyintézet ny.
Kohn Mór.
Mayer Sándor.
- Vág-Újhely**
Brück Samu.
Horovitz Adolf.
- Versecz**
Grcsits M.
Kehrer Lajos.
Kirchner Ernő.
Wettl és Veronits.
- Veszprém**
Egyházmegyei könyvny.
Köves és Boros.
Krausz A. Fia.
- Zala-Egerszeg**
Breisach Samu.
Özv. Taky Rozália.
- Zenta**
Kabos Ármin.
Klenóczkyné Cs. A.
Schwartz Sándor.
Zentai Hírlap nyomdája.
- Zilah**
Seres Samu.
- Zólyom**
Ifj. Nádossy Gyula.
Seidl és Friedmann.
- Zombor**
Bittermann Nándor.
Oblát Károly.
- Zsombolya**
Wunder Rezső.
- Zsolna**
Áldori Manó.

Könyvnyomdák Horvát-Szlavonországban és Bosznia-Hercegovinában.

Horvát-Szlavonország.

Belovár

Fleischmann J.
Kolesar.

Bród (Száva m.)

Schulmann A.

Diakovár (Djakovo)

Bruck N.
Püspöki nyomda.

Eszék (Osjek)

Laubner Károly.
Pfeiffer Gyula.
Wortmann A.

Gospic

Zupan J.

Karlócza (Karlovit)

Szerb kolostornyomda

Károlyváros (Karlovac)

Hauptfeld Károly.

Kaproncza (Koprivnica)

Kostinčar K.

Kőrös (Križevci)

Neuberg Gusztáv.

Mitrovicza (Mitrovitz)

Horvát részvénynyomda.
Trumics Konstantin.

Ogulin

Pinter József

Petrinja

Benko Károly.

Pozsega

Klein Lipót.

Ruma

Wagner I.

Šid

Maukovic P.

Sušak

Küstenländ. Buchdruckerei.
Narodna tiskara.

Sziszek (Sisak)

Fantó A.
Junker F.
Čupak & Dujak.

Újgradiska (Oradiska nova)

Bauer Mór.

Varasd (Varazdin)

Platzer József.
Sliefler J. B.

Vinkovce

Gérba István.
Laubner Károly.

Virje

Draskovic J.
Ljubić.

Virovitica

Habianec F.

Vukovár

Freund N.
Sriemske Novine nyomdája

Zágráb (Zagreb)

Részvénynyomda
Bogović Fr.
Brusina A.
Fischer Teréz.
Granitz Ignác.
Hühn Gyula.
Kurzmann J.
Kir. országos nyomda.
Kugli & Deutsch.
Prva hrvatska radnička
tiskara.

Rulic Ferencz.
Scholz Antal.
Szerb részvénynyomda.
Wittasek József (előbb
Albrecht).

Zengg (Senj)

Devčić J.
Hreljanović J.

Bosznia-Hercegovina.

Banjaluka

Wolf S.

Dolnja-Tuzla

Pissenberger Miklós.

Mosztár

Hrvatska dionička tiskara.
Pacher & Kisic.
Radović N.

Szerajevo

Bosn. Post. nyomdája.
Buchwald B.
Kajon A. Dániel.
Országos nyomda.
Savić I. Risto.
Spindler & Löschner.

A ZÁGRÁBI
PAPIRGYÁR-RESZVÉNYTÁRSASÁG
EGYEDULI MAGYARORSZÁGI ELÁRUSÍTÓJA.

MOIRET F. ÖDÖN

papirnagykereskedése ~ ~ ~
~ ~ ~ és gyári papirraktára

Budapest, V., Báthory-utca 20.

Mindenféle író-, fogalmazó-, okmány-, nyomtató-,
illusztráció- s rajzpapírok raktára.

TELEFON 181.

Szines papírok ~ *Luxuspapírok*

Lemezek és fénylemezek

Itatospapírok ~ *Kartonpapírok*

Kitüntetve a császári sas használati jogával.
Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzemek részére, szép-
vágású betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berende-
zéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méltányos feltételek. — Szolid kivitel.

HIRDETÉSEK felvételnek lapunk ↔
↔ kiadóhivatalában.